

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

2000-2008 YILLARI ARASINDA TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜNDE KREDİ PAZARLAMASININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

NURGÜL TERZİOĞLU

İstanbul, 2012

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

2000-2008 YILLARI ARASINDA TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜNDE KREDİ PAZARLAMASININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

HAZIRLAYAN

NURGÜL TERZİOĞLU

DANIŞMAN

YARD. DOÇ. DR. KAMİL USLU

İstanbul, 2012



T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : 2000-2008 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Pazarlamasının Değerlendirilmesi

TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Nurgül TERZİOĞLU

ANABİLİM DALI : Bankacılık

SAVUNMA TARİHİ : 16.02.2012

JÜRİ ÜYELERİ :

<u>GÖREVİ</u>	<u>ADI SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Danışman	Yrd.Doç.Dr.Kamil USLU	
Üye	Yrd.Doç.Dr.İbrahim SUBAŞI	
Üye	Yrd.Doç.Dr.Mehmet ERSOY	

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No.</u>
Tablo 1: Türkiye'nin Kredi Derece Notlarındaki Değişim.....	58
Tablo 2: Aralık 2003 İtibariyle FYYP Kapsamına Alınan Firmalar.....	64
Tablo 3: Kredilerin Dağılımı	72

GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No.</u>
Grafik 1: Bankaların Kredi Dağılımları	70
Grafik 2: Mevduatın Krediye Dönüşme Oranı	71
Grafik 3: Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı.....	72
Grafik 4: Krediler ve Net Takipteki Krediler	73
Grafik 5: Kredilerin Banka Grupları içindeki Payı.....	74

KISALTMA LİSTESİ

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
BDDK	:Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
FYYP	:Finansal Yeniden Yapılandırma Programı
HM	:Hazine Müsteşarlığı
IMF	: International Monetary Fund
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
MB	:Maliye Bakanlığı
md.	:Madde
MGK	:Milli Güvenlik Kurulu
s.	:Sayfa numarası
s-s.	:Sayfalar arası
TBB	:Türkiye Bankalar Birliği
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	:Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL	:Türk Lirası
TMSF	:Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
T.T.K.	:Türk Ticaret Kanunu
vb.	:ve benzeri
YP	: Yabancı Para

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLolar LİSTESİ.....	ii
GRAFİKLER LİSTESİ	iii
KISALTMA LİSTESİ	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİLERİN TANIMI, TARİHSEL GELİŞİMİ, SINIFLANDIRILMASI, HUKUKİ YAPISI VE KREDİ POLİTİKALARI İLE KREDİ-BANKA İLİŞKİSİ

1.1. Kredi Tanımı, Unsurları Ve Tarihsel Gelişimi	3
1.1.1. Kredi Tanımı.....	3
1.1.2. Kredinin Unsurları	5
1.1.3. Bankacılığın ve Kredilerin Tarihi Gelişimi	7
1.2. Kredilerin Faydaları	16
1.2.1. Kredi Alan Açısından Faydaları	16
1.2.2. Kredi Veren Açısından Faydaları	17
1.3. Kredilerin Sınıflandırılması	18
1.3.1. Niteliklerine Göre Krediler	18
1.3.2. Kullanım Amaçlarına Göre Krediler	19
1.3.3. Teminatlarına Göre Krediler.....	20
1.3.4. Vadelerine Göre Krediler.....	21
1.3.5. Krediyi Alan Tarafa Göre Krediler.....	22
1.3.6. Kullanılan Sektöre Göre Krediler	22
1.3.7. Kredi Veya Müşteri Büyüklüğüne Göre Krediler.....	23
1.4. Kredilerin Hukuki Yapısı.....	24
1.5. Bankalarda Uygulanan Kredi Politikaları ve Kredi- Banka İlişkisi	27
1.5.1. Bankalarda Uygulanan Kredi Politikaları.....	27
1.5.2. Bankaların Kredi Politikalarını Etkileyen Unsurlar.....	29
1.5.3. Kredi Banka İlişkisi	31

2.BÖLÜM

2000- 2008 YILLARINDA TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE KREDİ PAZARLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Bankaların Kredi Pazarlama Yöntemleri	34
2.1.1. Pazarlamanın Tanımı	34
2.1.2. Kredi Pazarlamasının Tanımı	35
2.2. Hizmet Pazarlaması, Kredi Pazarlaması İlişkisi Ve Kredi Pazarlama Yöntemleri .	37
2.2.1. Şube Pazarlaması.....	39
2.2.2. Merkezi Pazarlama Grubu Ürün Pazarlaması	39
2.2.3. Direkt Satış Ekipleriyle Yapılan Pazarlama	39
2.2.4. Elektronik Ortamda Pazarlama	39
2.2.5. Telefon Bankacılığı ile Pazarlama.....	40
2.3. Bankaların Kredi Pazarlamasında Müşteri Yapısı.....	40
2.3.1. İmalatçılar	41
2.3.2. Toptancı firmalar	41
2.3.3. Perakendeciler.....	41
2.3.4. Taahhüt İşletmeleri	42
2.3.5. Türkiye’de Yerleşik Gerçek Kişiler.....	42
2.3.6. Türkiye’de Yerleşik Tüzel Kişiler	43
2.3.7. Yabancılar	43
2.3.8. Yurt Dışına Kredi Açılması	43
2.3.9. Türk ve Yabancı Bankalara Kredi	43
2.4. Müşterinin Banka Seçimini Etkileyen Unsurlar	44
2.4.1.Maliyeti	44
2.4.2.Hizmet Kalitesi	44
2.4.3.Fiziksel Yakınlık.....	45
2.4.4.Kişisel İlişkiler	45
2.4.5.Alışkanlık.....	45
2.5. Bankalarda Kredi Arzını Etkileyen Faktörler.....	45
2.5.1. Maliyet Faktörü.....	45
2.5.2. Parasal Aktarım Mekanizması	46
2.6. Bankaların Kredi Pazarlama Taleplerinin Değerlendirilmesi.....	47
2.6.1. Kredi Teklifinin Hazırlanması.....	47
2.6.2. Kredi Talebinin Ret Nedenleri	49
2.6.3. Kredinin Açılması ve Kullanılması	51
2.7. Kredilendirme Sonrası Banka Müşteri İlişkisi.....	53
2.7.1. Müşterinin Mali Durumu	53
2.7.2. Piyasa Değerlendirmesi	54
2.7.3. Kredi Taksitlerinin Ödenmesi.....	54
2.7.4. Müşteri İletişim Bilgilerinin Güncellenmesi	54

2.8. 2000-2008 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sektöründe Pazarlanan Kredilerin Değerlendirilmesi ve Yorumlanması	55
2.8.1. Kriz Döneminin Genel Değerlendirmesi	55
2.8.2. Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılandırma.....	61
2.8.3. Yıllara Göre Kredilerin Değerlendirilmesi	67
SONUÇ.....	75
EKLER.....	78
KAYNAKÇA.....	80

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte ülkemizde bankacılık piyasasında rekabet artmıştır. Bankaların kredi pazarlama stratejileri de rekabetin artmasına paralel olarak gelişmiştir. Bankaların kredi pazarlamasında müşterilerine verdikleri hizmetler ekonominin gelişmesine yöneliktir. Kredi pazarlamalarının günümüzde değişik isim ve fonksiyonlarda olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde en önemlilerinden birisi alternatif pazarlama stratejileridir.

Günümüzde bankalar şubeler ve alternatif dağıtım kanalları aracılığıyla hedef kitleye ulaşmakta ve müşteri segmentlerine göre kredi pazarlaması yapmaktadırlar. Bankaların kredi pazarlamasında öne çıkan menfaatlerinin başında fon karı ile faiz ve komisyonlar gelmektedir. Bankalar kredi pazarlama süreçlerini sistemli bir şekilde gerçekleştirmektedirler. Kredi pazarlama sürecinde hem daha çok kredi pazarlayarak daha fazla faiz ve komisyon gelirin elde edilmesi, hem de pazarlanan kredilerin vadesinde geri ödenmesi, bankalar için önemli hedefler arasında yer almaktadır. Bankaların müşterilerini kredilendirmeleri sistemli bir süreç doğrultusunda yapılmakta olup, kredi ilişkisine girmeden önce kredi pazarlama ile başlayan bu süreç, kredi ilişkisine girildikten sonra da yine yeni kredilerin pazarlanması ve takibi şeklinde devam etmektedir.

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizler bankaların kredi süreçlerine yansımıştır. 1999 yılında 3 partili koalisyon hükümetinin kurulması ve sonrasında ekonomik yönetimin bölünmesi, IMF ile 1999 yılında imzalanan Stand-By anlaşması sonrasında beklenen güven ortamının oluşmaması 2000-2001 dönemindeki krizlerin başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu dönemde alınan önlemlerin etkili olmaması ve güvenin kaybolması 2001 Şubat krizine neden olmuştur. Kriz dönemleri sonrasında ise bankalar lehine olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Çalışmamızın amacı 2000-2008 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe kredi pazarlamasının değerlendirilmesi ve bu tarihler arasındaki kriz dönemlerinin

kredilere etkisini araştırmaktır. Çalışmamızın varsayımı “ 2000 ve 2001 krizleri sonrasında gerçekleştirilen kredi düzenlemeleri bankaları avantajlı kılar” olarak belirlenmiştir. Bu sebeple çalışmamızın sınırlamasında sadece 2000-2008 yılları arasında bankacılık sektöründe yaşanan kredi değişimleri yer alacaktır. Ayrıca 2008 krizi çalışmamızın dışında bırakılmıştır.

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde krediler teorik yönden incelenmiştir. Burada kredilerin tanımı, tarihsel gelişimi, sınıflandırılması, hukuki yapısı ve kredi politikaları ile kredi-banka ilişkisine yer verilmiştir. Çalışmamızın ikinci ve son bölümünde ise 2000- 2008 yılları arasında Türk bankacılık sisteminde kredi pazarlamasının değerlendirilmesine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde bankaların kredi pazarlama yöntemleri, hizmet pazarlaması kredi pazarlaması ilişkisi, bankaların kredi pazarlamasında müşteri yapısı, bankalarda kredi arzını etkileyen faktörler, bankaların kredi pazarlama taleplerinin değerlendirilmesi ve kredilendirme sonrası banka müşteri ilişkileri ele alınmıştır.

Çalışmada uyguladığımız araştırma metodu konuyla ilgili literatür taraması Őeklinindedir. Konuyla ilgili yararlanılan kaynaklar; kitaplar, süreli yayınlar, kanunlar, makaleler, yayınlanmamış tezler, raporlar ve güvenilir internet kaynaklarıdır.

1. BÖLÜM

KREDİLERİN TANIMI, TARİHSEL GELİŞİMİ, SINIFLANDIRILMASI, HUKUKİ YAPISI VE KREDİ POLİTİKALARI İLE KREDİ-BANKA İLİŞKİSİ

1.1. KREDİ TANIMI, UNSURLARI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1. Kredi Tanımı

Kredilerin geçmişte taşıdığı anlam ve gördüğü fonksiyonlar ile günümüzdeki anlam ve fonksiyonları birbirine oldukça yakındır. Kredilerin günümüz anlayışında birçok tanımı yapılmaktadır.

Kredinin sözcük anlamı saygınlık güven olup; Latince’ de inanma anlamına gelen Creder kökünden gelmektedir.¹ Kredi; elde tutulan ve hazır olan mal ve hizmet karşılıklarının ileride verilmesinin ve ödenmesinin kabulü suretiyle yapılan bir mübadele hareketidir.² Kredi; gerçek ya da tüzel kişilere doğrudan doğruya veya dolaylı olarak teminatlı, teminatsız, uzun veya kısa vadeli nakit, mal, kefalet ve teminat mektubu şeklinde faiz ve komisyon karşılığında ve belli bir limit dahilinde borç veya garanti verme işlemidir.³ Kredinin bankacılık açısından tanımı ise; bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda, gerçek ya da tüzel kişilere yasalar, iç politikalar ve kaynaklar göz önünde bulundurularak teminat karşılığı veya teminatsız olarak para, teminat ya da kefalet vermesi şeklinde tanımlanabilir.⁴ Başka bir tanımla kredi, bir banka tarafından gerçek veya tüzel bir kişiye nakit, mal, kefalet ve teminat şekil ve mahiyetinde veya herhangi bir şekil ve surette verilen değer olup, bir varlığın belli bir süre sonunda geri alınmak kaydı ile verilmesi ya da verilecek bir varlığın geri ödeneceğinin yahut bir taahhüdün yerine getirileceğinin garanti edilmesi şeklinde ifade

¹Mustafa İlker Parasız; **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Bursa: Ezgi Kitapevi, 1994, s.19.

²Ayhan Abdullahoğlu, **Türk Bankacılık Sektöründe Genel Kredi Sınırları ve Dolaylı Krediler**, (Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1988, s.3.

³Avni Zarakolu, Para Kredi ve İktisadi Faaliyetler, **Türkiye Bankalar Birliği Yayınları**, No: 41, Ankara 1971, s. 68.

⁴Nilgün Karaköse, **Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Türkiye Uygulaması**, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2000, s. 2.

edilebilir. Bankalar gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını toplayıp bunları gelir sağlayıcı işlere kredi yoluyla kanalize eden, ödemelerde aracılık yapan, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören işletmelerdir.⁵

19.10.2005 Resmi Gazete tarihli 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 48. maddesinde kredi sayılan durumlar aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Birinci fıkrada belirtilenlere ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.”

Yukarıda yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere kredi; kredi verme yetkisi kanun tarafından belirlenmiş olan banka ya da diğer özel kurumların, belirli bir vade sonunda, daha önceden belirlenen faiz tutarı ile birlikte geri almak üzere verdikleri fon ya da garanti (teminat) olarak tanımlanabilir.

⁵ Mikail Altan, **Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2001, s.10.

1.1.2. Kredinin Unsurları

Bir kredinin, kredi olarak değerlendirilebilmesi için belirli unsurlarının bulunması gerekmektedir. Kredinin tüm tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, kredi kavramında; zaman, itimat (güven), risk ve gelir olmak üzere dört ana unsurun bulunduğu hususu ortaya çıkmaktadır.⁶

- **Zaman Unsuru**

Kredi tahsis edildiğinde, belli bir vadeyle verilmektedir. Böylece, bankaca ödünç verilen paranın ve temin edilen itibarın belirli bir süre (vade) sonunda iade edilmesi söz konusudur. Bu bakımdan kredide zaman önemli bir unsurdur. Kredi borçlusunu, kredisini vadesinde ödemediği takdirde banka, almış olduğu teminatı paraya çevirme yoluna başvuracaktır.⁷ Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere bankaların kişi ya da kurumlara sağladığı fonların bir süre sonra iade edilmesi gerektiğinden kredide zaman unsuru büyük önem taşımaktadır. Gelecekte ortaya çıkacak belirsizlikten dolayı vadesi uzayan kredilerin riski artabilir ve farklı yaptırımlar söz konusu olabilir. Bu yaptırımlara maruz kalmamak için kredi sürecinde zaman unsuruna dikkat etmek gerekmektedir.

- **Güven Unsuru**

Kredi verilecek kişi ya da kuruluşun banka ve kendi sektörü/piyasası nezdinde saygınlığı olmalı, kendisine güvenilmelidir.⁸ Bir kredi ilişkisinde güven çok önemlidir. Çünkü krediyi veren kurum, vereceği krediyi geri alamayacağı inancını taşıyorsa, o parayı ya da güvenceyi vermekten kaçınacaktır. Böylece belli bir zaman sonra krediye konan borcun vadesinde ödeneceğine emin olunması kredide güven unsurunu meydana getirir. Bu unsurun yitirilmesi halinde açılmış olan kredinin tehlikeye düşmesi de söz konusu olabilmektedir.⁹ Nakit olarak teminat vs. gibi çeşitli şekillerde verilen kredilerin, belirli bir süre sonra geri ödenmesi zorunlu olduğundan, kredi tarafları arasında güven unsurunun tam olması gerekmektedir.

⁶ Nezih Perçin, **Temel Kredi Bilgileri**, Demirbank Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1999, s.9.

⁷ Sokol Pellumbi, **Banka Kredi Hukukunda Teminatlar**, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2006, s.5.

⁸ Oyakbank A.S., Eğitim Notları, **Temel Kredi Bilgileri**, Oyakbank, İstanbul, 2005, s.2.

⁹ M.İ. Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 1997, s.175.

- **Risk Unsuru**

“ Kredi riski; kredi müşterisinin ya da bir anlaşmaya taraf olan kişinin, anlaşma koşullarına uygun bir şekilde yükümlülüklerini yerine getirmeyerek temerrüde düşmesi halindeki kayıptır. Yani kredi riski; kredi müşterisinin veya kefilinin, krediyi zamanında ödememesi, sözleşme hükümlerine uygun davranmaması ve/veya eksik ödemede bulunması durumunda bankanın karşılaşacağı zarardır.”¹⁰ Bankalar için kredilendirme sürecinde ortaya çıkan risk unsuru; bankaların kredi politikalarını, satış ve pazarlama yöntemlerini ve müşteri seçimlerini etkileyen önemli bir unsurdur.

Bankaların, 01.11.2005 Resmi Gazete tarihli 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 52. maddesine göre riskleri ölçmek için kredileri izlemesi gerekmektedir. Söz konusu maddede şöyle belirtilmiştir: “*Bankalar, kredileri nedeniyle maruz kalınacak riskleri ölçmek, karşı tarafın malî gücünü düzenli olarak analiz etmek ve izlemek, gerekli bilgi ve belgeleri temin etmek ve bunlara ilişkin esasları belirlemek zorundadır. Kredi müşterileri bu çerçevede konsolide ve konsolide olmayan bazda istenilen bilgi ve belgeleri bankalara vermekle yükümlüdür.*”

- **Gelir Unsuru**

Bankaların en önemli gelir kaynaklarından olan kredilerde faiz ve komisyon gelirleri söz konusudur. Kredinin gelirini faiz ve/veya komisyon oluşturur. Bankalar sağladıkları hizmet karşılığında bazı komisyonlar alır. Bu komisyonlar her bankada sabit olabildiği gibi, miktar olarak bankadan bankaya değişebilmektedir. Hatta aynı banka içinde farklı şubelerin farklı komisyon uyguladıkları görülmektedir. Kredi kullanılırken aynı zamanda komisyon geliri de elde edilebilir. Bu durum bankaların verdiği kredilerin verimliliğini artırır.¹¹ Bankaların kredi vermekteki asıl amaçları faiz ve komisyon geliri elde etmek olduğundan gelir unsuru kredilendirme sürecinde oldukça önemlidir.

¹⁰ Nuri Burak Ünlü, Bankacılıkta Modern Kredi Risk Yönetimi, **Yapı Kredi Aylık Dergisi**, İstanbul, 2006, s.1.

¹¹ Parasız; **a.g.e.**, s.176.

1.1.3. Bankacılığın ve Kredilerin Tarihi Gelişimi

- **Dünyada Bankacılığın ve Kredilerin Tarihsel Gelişimi**

Bankacılığın kökeni çok eskilere dayanmaktadır. Yapılan kazıların ortaya çıkardığı Mezopotamya’ da Uruk Kenti yakınlarındaki “Kızıl Tapınak” (MÖ 3400-3200) bilinen en eski banka yapısıdır. Bankacılık işlemlerinin M.Ö. Babiller ve Fenikeliler tarafından da yapıldığı bilinmektedir. Yunan ve Roma’da da ilk bankacılık işlemleri yapılmıştır. Paranın değişim aracı olarak sıkça kullanılmaya başlaması ile para alıp borç veren bankerler ortaya çıkmıştır. Bu kişiler müşterilerinden mevduat kabul etmiş ve bunları yüksek faizlerle başkalarına kredi olarak vermişlerdir. Hamurabi yasalarında, banka mabetlerde kredi işleminin nasıl yürütüleceği, borcun vadesinde nasıl tahsil olunacağı, borçlunun hangi mallarının ne suretle borcun tasfiyesinde kullanacağı yazılmıştır. Sonrasında 1401’de Barcelona Bankası, 1407’de Genova Bankası denilen “Casa di San Giorgio” adındaki banka kurulmuştur. Esas itibarıyla Avrupalılara bu konuda örnek olan Lombard’lardır. Gerek bunlar gerekse Yahudiler gittikleri yerlerde hep aynı kurallara ve hükümleri uygulamak suretiyle banka ve kredi işlemlerine ilişkin genellik sağlamaya yardımcı olmuşlardır.¹²

Rönesans ile birlikte gelen keşifler ve yeni buluşlar, Avrupa finans piyasalarını da etkilemiş ve bunun sonucunda da mali kuruluşlarda bir yapısal değişiklik ortaya çıkmıştır. Bu dönemde 1609’da Amsterdam Bankası, 1637’de Venedik Bankası kurulmuştur.17.yüzyıla gelindiğinde, bankaların para piyasası içinde önemli bir işleve sahip olmasına karşın, paranın istikrarsızlığı önemli bir güvensizlik yaratmıştır.1694 yılında bu istikrarsızlığı ve hazinenin gereksinimlerini karşılamak üzere İngiltere Bankası kurulmuştur..¹³

Önceki yüzyıllarda bankalar daha çok kendi sermayelerini ve kaynaklarını ödünç veren kurumlar oldukları halde,18. yüzyıldan itibaren bankaların, banknot ihracı olanağı elde etmeleri, kendilerine yapılan tevdiat karşılığı tüccarlara açtıkları kredi cari hesaplarını çekle kullandırmaya başlamaları, hisse senedi ve tahvil ihracına aracılık

¹²Bankacılığın Tarihçesi”, <http://www.ekonomi.name/dunyaekonomisi/bankaciligintarihcesi.html>, (05.07.2009)

¹³ Osman Altuğ, **Banka İşlemleri Muhasebesi**, İstanbul: Türkmen Kitapevi, 2000, s.4.

etmeleri bankacılık sektörünün gelişimini hızlandırmıştır. 19.yüzyıldan itibaren bankaların ekonomik ve ticari faaliyetlerin en büyük yardımcısı ve bu faaliyetleri geniş ölçüde düzenleyici kurumlar haline gelmeleri, faaliyet alanlarına göre uzmanlaşmalarına neden olmuştur. Dünyada tarihsel olarak eski dönemlere uzanan bankacılık, 19. yüzyılın sonlarına doğru sanayi devriminin üretim sistemini değiştirmeye başladığı zamanda önemli ölçüde gelişme göstermiştir. Avrupa'daki ekonomik faaliyetlerin hızlanması ticari kapitalizmin gelişmesiyle birlikte gittikçe önem kazanan bankerlik faaliyetleri kurum olarak benzer dediğimiz para ve kredi ticareti yapan işletmelerin doğmalarına neden olmuştur. ¹⁴

20. yüzyılın başlarında dünya bankacılık sektöründe meydana gelen en büyük olay, ABD bankalarının yayılma hızıdır. 1913 yılında ABD'de Federal Rezerv yasasının çıkmasıyla getirilen düzenlemeler ve bir süre sonra patlak veren 1. Dünya savaşı, ABD'yi dünyanın en borçlu ülkesi durumundan, en önemli borç veren ülkelerinden biri konumuna getirmiştir. 1929 buhranında çok sayıda bankanın iflas etmesi ve 1933 yılında çıkarılan bir kanunla mevduat sigorta sistemi getirilerek tasarruflar güvence altına alınmış, ticari bankacılık ve yatırım bankacılığı faaliyetleri birbirinden ayrılmıştır.¹⁵ Ticari bankacılık ve yatırım bankacılığı faaliyetlerinin birbirinden ayrılması kredilerin gelişmesine ve daha yaygın hale gelmesine neden olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında ülkelerin ekonomik durumu uluslararası bankacılık faaliyetlerinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Savaş sonrasında Avrupa ülkeleri ciddi bir ekonomik yıkımla karşı karşıya kalmış, buna karşın Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisi büyük bir sermaye birikimine sahip olmuştur. ABD, savaş sonrasında da uluslararası ekonomik ve parasal sistemin öncülüğünü yapmıştır. ABD'nin girişimleriyle Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar oluşturulmuş, Avrupa ülkeleri "Marshall Planı"yla yeniden yapılandırılmıştır. Söz konusu planda, ABD şirketlerine yeni pazarlar oluşturulması amacı ile öne sürülen koşullar arasında dış ticarete serbestlik de yer almaktadır. ABD'nin sermaye birikiminin bir bölümünün Avrupa'ya aktarılmasıyla ve Avrupa'nın yeniden inşasıyla büyük pazarlar oluşmaya başlamış ve bu süreçte Amerikan şirketleri uluslararası

¹⁴Halil Çivi, **Türkiye'de Bankacılık**, Ankara: Fon Matbaası, 1985, s.15.

¹⁵ Altuğ, **a.g.e.**, s.4.

arenada faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu dönemde, uluslararası sermayenin ilk önce sanayi sektörüne sonrasında ise finans sektörüne yöneldiği görülmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın ve Japonya'nın yeniden imarı ve sorunun çözümünde finansman konusunda yaşanan sıkıntılar kalkınma ve yatırım bankalarının, bankacılık sistemi içindeki yerini genişletmiştir. Ekonomik ve siyasi konjonktürün bankacılık sektöründe neden olduğu benzer bir etki "1973 Petrol Krizi" sonrası ticari bankacılık alanında gözlenmiştir. "Petrol Krizi" sonrası batı ülkelerine akan kaynakların kredi hacmini yükseltmesi ve artan kredi hacminin ürün sayısını arttırmaya yönelmesi ile birlikte ticari bankacılık sektöründe belirgin bir ivme yaşanmıştır.¹⁶

Bankalar ilk olarak, kişiler arasında para alışverişini sağlamak için kurulmuş olup, topladıkları mevduatları belli bir faiz karşılığında ihtiyaç sahibi kişilere satan finansal kurumlar olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bugün ise mevduat toplama, kredilendirme ve daha birçok alanda faaliyet göstermektedirler. Günümüz bankacılık anlayışında özellikle kredilendirme süreci, bankaların esas faaliyet alanlarını ve gelir kaynağını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır.

- **Türkiye' de Bankacılığın ve Kredilerin Tarihsel Gelişimi**

Türkiye'de de bankacılığın doğuşu ve gelişimi, ekonomik ve toplumsal nedenlerden dolayı tarih açısından farklı olmakla birlikte, diğer ülkelerle benzer aşamalardan geçerek gerçekleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde para ekonomisinin gelişip parasal ticari ilişkilerin artması sonucu 15.yüzyıldan itibaren sarraflık gelişmeye başlamıştır. Daha çok azınlıklardan oluşan sarraflar Osmanlı ve yabancı paraların değişim görevini üstlenmişlerdir. Zamanla sarraflar, bankerlere dönüşmüş ve Osmanlı Hükümeti ile yaptıkları sözleşme gereğince devlete borç para vermek, vergi gelirlerini kırmak ve kâğıt paranın değerindeki düşmelere engel olmakla uğraşan "Galata Bankerleri" olarak isimlendirilmişlerdir. Galata Bankerleri 1847 yılında ülkemizin ilk bankası olan İstanbul Bankası'nı kurmuştur.¹⁷ Osmanlı Devleti'nde ise modern anlamda bir ticaret ve mevduat bankası olarak kurulan ilk kredi kurumu

¹⁶ Fatih Altun, "**Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Girişi ve Ulusal Ekonomi Üzerindeki Etkileri**" (Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2006 s. 11.

¹⁷Tuncay Artun, **Türkiye'de Bankacılık**, 2.Basım, Ankara: Tekin Yayınları, 1983,s.7.

Ottoman Bank (Bank-ı Osmani) dır. 1856 yılında İngiliz sermayesi ile kurulmuş olan bu banka, 1863 yılında Fransız sermayesinin de katılması ile Bank-ı Osmanî-i Şahane (İmperial Ottoman Bank) adı altında ve banknot çıkarma ayrıcalığına sahip bir banka haline getirilmiştir. Bu banka ülkemizde emisyon bankası olarak faaliyete geçen ilk bankadır. Mithat Paşa, Tuna valiliği yaptığı dönemde tarımla uğraşan kişilere düşük faizle kredi vermek için bir örgüt kurmuştur. 1863 yılında Pirot kasabasında ilk kooperatifçilik denemesine başlamış ve tarımsal kredi veren sandıklar faaliyete geçmiştir. 1867 yılında bu sandıklarla ilgili “Memleket Sandıkları Nizamnamesi” yayınlanmıştır.1856 yılından Cumhuriyet’in kurulmasına kadar çoğu yabancı sermayeli ve tek şubeli bankalar kurulmuştur. Hızla bankaların kurulması kredi kullanımlarını da yaygınlaştırmış ve hızlandırmıştır. Kurulan bankalar ticari kredi, esnaf kredisi, tarım kredisi, tüketim kredisi gibi krediler kullandırmışlardır.¹⁸ Siyasal iktidarın izlediği ulusal ekonomi politikası, ulusal bankaların kuruluşuna elverişli bir ortam yaratmasına karşın, bu dönemde yerli sermaye ile kurulan bankaların büyük bir bölümü uzun ömürlü olmamıştır. Bunlar güçlü yabancı bankaların, kredi piyasasına egemen olmalarına karşı koyamayarak ve onlarla rekabet edemeyerek faaliyetlerine son vermek zorunda kalmışlardır.¹⁹

Bankaların büyük bir kısmı, 19. yüzyılın sonunda mali sarsıntıya giren Osmanlı Hükümetinin borç kaynağı olmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemde yabancı bankalarla başlayan ve daha sonra ulusal bankaların da kurulmasına yol açan 1847-1923 dönemi ulusal bankacılığın öneminin ortaya çıktığı bir deneyim dönemi olarak değerlendirilebilir. 1888 yılında tarımsal kredilendirmeyi devlet denetimine alacak olan Ziraat Bankası, ilk devlet bankası sıfatıyla kurulmuş, Ziraat Bankası’nın sermayesi, Menafı Sandıkları’nın alacakları bu bankaya devredilerek oluşturulmuştur. Siyasal iktidarın izlediği ulusal ekonomi politikası ulusal bankaların kuruluşuna elverişli bir ortam yaratmasına karşın, bu dönemde yerli sermaye ile kurulan bankaların büyük bir bölümü uzun ömürlü olamamış, güçlü yabancı bankaların kredi piyasasına egemen olmalarına karşı koyamayarak, onlarla rekabet edemeyerek faaliyetlerine son vermek

¹⁸ Avni Zarakolu, **Para, Kredi ve Bankalar**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara,1970, s.253.

¹⁹ Öztin Akgüç, **Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık**, 2.Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1989, s.15.

zorunda kalmışlardır.”²⁰ Osmanlı Döneminde bankacılık genel olarak değerlendirildiğinde hukuki bir yapı söz konusu değildir. Bankalar serbest olarak ve ticari kredi faaliyetleri üzerine çalışmışlardır. Sanayileşme süreci için sağlam bir kredi alt yapısı oluşturulmamıştır.

1908 yılında 2. Meşrutiyet’in ilanı ve milliyetçilik eğilimlerinin artması ile birlikte ulusal sermaye ile pek çoğu yerel ve tek şubeden oluşan bankanın kurulması süreci başlamış, bu süreç 1911 yılında 1. Dünya Savaşı’nın çıkışıyla hızlanmıştır. “Ulusal bankacılık hareketinin ortaya çıkmasındaki temel neden, ülke içinde birikmekte olan sermayeyi yabancı ve azınlık bankalarının elinden kurtarmak ve bu sermayeyi ulusal ticareti geliştirmek amacıyla kullanmaktır. Kurulan ulusal bankaların kredileme uğraşları daha çok ticari kredi, esnaf kredisi, tarımsal kredi, emlak kredisi ve tüketim kredisi biçiminde olmuştur. Bu bankaların pek çoğunun kurucuları, Avrupa’ya hammadde ihraç eden veya bu ülkelerden sanayi ürünü ithal eden tüccar ve çiftçilerdir.”²¹

Ulusal bir devlet bankası kurulması fikri 1923 yılında toplanan Türkiye İktisat Kongresi’nde ele alınmıştır. Kongrede, bir taraftan devletin bankacılık politikasını belirleyecek, diğer taraftan banknot ihracı ile devlet kredisini tanzim edecek bir merkez bankası oluşturulması üzerinde durulmuştur. Cumhuriyet döneminde bankacılık alanında atılan en önemli adımlardan birisi, 1930 yılında T.C. Merkez Bankası’nın kurulması olmuştur. Kredi dağılımını sağlayabilmek için, bir bankanın, bir gerçek veya tüzel kişiye ödenmiş sermayesi ile yedek akçelerinin toplamının %10’undan fazla kredi açamayacağı ilkesi hükme bağlanmıştır. Bankalar, bu kanuna göre, Maliye ve İktisat vekâletleri tarafından birlikte tayin edilecek yeminli bankalar murakıpları tarafından denetlenecektir.²²

Türkiye 1929 dünya ekonomik bunalımını izleyen yıllarda ekonomik kalkınma için devletçilik ilkesini benimsemiştir. Devletçilik politikasının benimsenerek ekonomik

²⁰Gülçin Ayan, “Türk Bankacılık Sisteminde Hizmet Kalitesi ve Hizmet Kalitesinin Ölçümüne Yönelik Bir Uygulama”(G.Ü.S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 1996, s.34.

²¹ Artun, a.g.e., s.35.

²² “TCMB’nin Oluşumu ve Tarihsel Gelişim Süreci”, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tarihce.html>, (24.04.2010)

gelişmenin özel sektör yerine devlet tarafından üstlenilmesi bu politika değişikliğinin bankacılık sistemine yansımaya neden olmuştur. Türk bankacılık tarihi 1933-1938 dönemi, sermayesi kamuya ait önemli devlet bankalarının kurulduğu dönemdir. Bu dönemde, hem devlet işletmelerinin finansman ihtiyacında hem de 2. Dünya Savaşı nedeniyle savunma harcamalarında meydana gelen artışlara bağlı olarak, hükümetin bankacılık sektöründen kredi talepleri artmış, uzun vadeli iç borçlanmaya gidilmiş ve Merkez Bankası reeskontundan yararlanmıştı. 1938 yılında, İngiltere’den kredi olarak alınan 10 milyon sterlin değerindeki altın 1940 yılında karşılık gösterilerek, Merkez Bankası’ndan avans alınmıştır. Ayrıca 1942 yılında munzam karşılık oranı yüzde 20’ye yükseltilerek, bu karşılıkların tamamının Devlet İç Borçlanma Senetleri’ne yatırılması zorunluluğu getirilmiştir.²³

1945-1959 yılları arasında ise yatırımların, modern işletmelerin, milli gelir ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselmiş ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır.²⁴

1960-1980 döneminde bankacılık sektörü önemli ölçüde devlet kontrolü ve etkisi altında kalmıştır. Mevduat ve banka kredilerine uygulanacak faiz oranları, banka komisyon oranları ve kredi limitleri, izlenen ithal ikamesi politikası doğrultusunda belirlenmiş; bankaların temel işlevi kalkınma planlarında yer alan yatırımların finansmanlarının sağlanması olarak tanımlanmıştır. 1960-1980 döneminde, “Türk mali sistemi, tasarruflar özendirerek kalkınmada öncelik taşıyan alanlara yöneltecek bir yapı içinde bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak, kaynak sağlama ve bu kaynakları kalkınmanın gerektirdiği alanlara yöneltme görevi, kamu kesimi tarafından üstlenilmiştir. Kamu kesiminin kaynak sağlama ve bu tür kaynakları arttırmada karşılaştığı güçlükler, bu kesimin Merkez Bankası kredilerine ve bu krediler büyük ölçüde emisyonla sağlandığı için de enflasyonist kaynaklara dayalılığını arttırmıştır. Merkez bankası kredilerinin, özellikle Merkez Bankası tarafından kamu sektörüne

²³ Zekai Özdemir, **Bilanço Yapısı İtibariyle Türk Bankacılık Sistemi** Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul, 2005, s.874.

²⁴TBB,**50.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi**, s.13.
<http://www.tbb.org.tr/tr/ArastirmaşveşYayinlar/Default.aspx>, (10 Eylül 2010)

kullandırılan kredilerin, genellikle ekonomide mal ve hizmet arzına yol açmayan, sübvansiyon biçimindeki ödemelerde kullanılması ve kredilerin geri dönmemesinden dolayı para arzının giderek artması, büyük bir parasal genişleme yaratmıştır. Ekonomideki mal ve hizmet arzını aşan bu tür parasal genişleme, enflasyonun artmasındaki en önemli neden olmuştur.”²⁵ Bu dönemde oldukça karmaşık bir teşvik sistemi ile bankaların açtıkları orta vadeli kredi miktarı arttırılmaya çalışılmıştır. Bu teşvik sistemi ile, (1961’den itibaren) orta vadeli kredilerde uygulanacak faiz oranları diğer kredilerden daha yüksek olarak belirlenmiş ; (1973 yılından itibaren) bankaların kendi kaynaklarından öncelikli sektör yatırımları için açacakları kredilere karşılık gelen mevduat için, Merkez Bankası’na normalden daha düşük (genellikle yüzde sıfır) oranda munzam karşılık yatırımları yeterli görülmüş; reeskont oranları farklılaştırılmış; bankalara toplam kredilerinin yüzde 10’u oranında orta vadeli kredi verme zorunluluğu getirilmiş; bankaların öncelikli sektörlerde yatırım yapan iştiraklerine kredi vermelerini özendirici düzenlemeler yapılmıştır. Kredilerin sektörel dağılımının kalkınma planlarına uygun şekilde olmasını sağlamak amacıyla kullanılan yöntemlerden birisi olan farklılaştırılmış reeskont oranları uygulamasının temelini, 1971 yılında çıkarılan 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu ile Merkez Bankası’na orta vadeli reeskont ve avans işlemleri yapma yetkisinin verilmesi oluşturmuştur. Bu Kanun’un 46. maddesine göre Merkez Bankası vadesine en fazla 5 yıl kalmış senetleri reeskonta kabul etmiştir. Merkez Bankası ile bankalar arasında 1972 yılında başlayan orta vadeli kredi ilişkileri 1972-1977 döneminde önemli bir gelişme göstermiştir. Bankalara getirilen toplam kredilerinin en az yüzde 10’unu orta vadeli kredi olarak kullandırmaları zorunluluğu 1976 yılında, kaynakları 1 milyar Türk lirasının üzerinde olan bankalar için yüzde 20’ye çıkarılmıştır. ²⁶

Türkiye’de planlı dönem 1980 yılından sonra şeklen olmasa bile, fiilen ortadan kalkmış, uygulanan liberal ekonomi politikalar ve ekonominin dışa açılması bankacılık sektöründe de çok farklı ve hareketli bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Türk bankacılığı dışa açılmanın da etkisiyle yeni uygulamalara eğilmek gereğini duymuştur.

²⁵ Tuncay ARTUN, **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, 2. Basım, İstanbul: Tekin Yayınları, 1983, s-s, 68-69

²⁶ TBB,**50.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’ de Bankacılık Sistemi**, s.14. <http://www.tbb.org.tr/tr/ArastirmaşveşYayinlar/Default.aspx>, (10 Eylül 2010)

Dış işlem ağırlıklı çalışmalar yanında kaynakların klasik krediler dışında farklı alanlarda değerlendirilmesi sonucunda yatırım bankacılığı gündeme gelmiştir. Yurt dışından sağlanan döviz kredileri, bankalar arası para piyasasının (İnterbank piyasasının) gelişmesi, repo işlemleri, bankaların geri satın almak taahhüdü ile portföylerinden menkul değer, özellikle devlet tahvili ve hazine bonoları satmaları, varlığa dayalı menkul değer çıkarılması, bankalara mevduat dışında da kaynak sağlamıştır.²⁷ 1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir; uluslararası denetim ve gözetim sistemi ile uluslararası bankacılık standartları sisteme tanıtılmış ve donuk kredilere daha gerçekçi karşılık uygulanması getirilmiştir.

1990'lı yılların başında yaşanan Körfez Krizi Türk bankacılık sistemini de olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde kamu kesimi açıklarının finansmanında Hazine'nin giderek daha fazla dış kaynak kullanması, ekonomik faaliyetlerin canlılığını korumuştur. Bunun yanı sıra özel kesim, maliyeti daha düşük olan iç kaynaklar yerine, kısa vadeli dış kredi kullanımı yönünde teşvik edilmiştir. Ekonomide serbest piyasa mekanizmasının işlerlik kazanması ve mali piyasaların serbestleşmesine yönelik düzenlemeler yapılması, bankacılık sistemi üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Sektöre yeni yerli/yabancı bankaların girişine izin verilmesi ve mevduat/kredi faiz oranlarının serbest bırakılması sonucu sektörde rekabet artmıştır. Artan rekabet, klasik mevduat bankacılığı yerine, bankaların hem kaynak hem de plasman çeşitliliğinin arttığı bir bankacılığın benimsenmesine neden olmuştur.²⁸

1994 yılı mali sektör ve bankalar açısından risklerin zarara dönüştüğü bir yıl olmuştur. Faiz oranları rekor seviyelere yükselmiş, TL yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş, mali sistem küçülmüştür. 1994 yılında bankacılık sisteminin toplam aktifleri 68.6 milyar dolardan 51.6 milyar dolara, öz kaynakların ise 6.6 milyar dolardan 4.3 milyar dolara küçülmüştür. Finansal sektör ve bankacılıkta yaşanan güven bunalımı tasarruf mevduatına devlet güvencesi getirilmesi pahasına aşılabilmektedir. Bu arada üç bankanın faaliyetine son verilmiştir. Türkiye'nin uluslararası kredi notu hızla düşmüştür. Gelişmeler bankaların yurtdışından borçlanmalarını da olumsuz yönde

²⁷ Akgüç, a.g.e., s.77.

²⁸ Sudi Apak, Aykut Tavşancı, **Türkiye' de Yabancı Bankacılığın Gelişimi ve Ekonomi Politikaları ile Uyumlu**, Maliye Finans Yazıları, İstanbul, 2008, s.44.

etkilemiştir.²⁹ 1996 yılında yapılan bir değişiklikle Türkiye’de kurulmuş bankaların yabancı bankalar veya yurt dışındaki kendi şubeleri adına, yurt içinde kabul ettikleri havalelere karşılık olarak, yurt dışından çıkarılan mevduat hesapları ile havale olarak gelen ve Türkiye’deki kişilerin kullanımına sunulan paralar da kredi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu tür işlemler, yurt dışından sağlanan ve vadesi asgari bir yıl olan kredilerle birlikte % 4 oranında fona tabi tutulmuştur. 1997 yılı başında bir değişiklikle, ihracatta kullanılmak üzere uzun vadeli kullanımlar fon kapsamı dışına çıkarılmıştır.³⁰

Bankacılık sektöründe gerçekleşen bu gelişmelerin ardından, 1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun 1999 yılında yayınlanması ile; ilgili mevzuatın, Kanunda gösterilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler de yapmak suretiyle uygulanmasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak üzere Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) kurulmuştur. BDDK ayrıca tasarrufların güvence altına alınmasını temin etmek ve kanunla verilen diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali özerkliğe sahip bir kurumdur. Kurum, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve önlemleri alıp, uygulamakla yetkili kılınmıştır.³¹ 2000 yılında bankacılık sektöründe, özel sermayeli bankalar ile kamu bankaları arasında rekabet eşitliğini bozan düzenlemeler kaldırılmıştır. Kredi tanımı Avrupa Birliği düzenlemelerine son derece yaklaşmıştır. Büyük kredi tanımı getirilmiş, dolaylı kredi ilişkisi yeniden düzenlenmiş ve kredi öz kaynak ilişkisi daraltılmıştır.³²

1990’lı yıllarda ve 2000’li yılların başında ülke ekonomisinde yaşanan finansal krizlerin sonucunda, yaşanan istikrarsızlık ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar ile birlikte kredi borçlularının birçoğu geri ödemelerde güçlük içerisine girmiş ve yeni

²⁹ TBB, **40.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi**, s.23.

<http://www.tbb.org.tr/tr/ArastirmaSveşYayinlar/Default.aspx>, (18 Eylül 2010)

³⁰ T.C. Maliye Bakanlığı, **Yıllık Ekonomik Rapor, 1997**, Ankara, 1998, s.24.

³¹ 23 Haziran 1999, **4389 Sayılı Bankalar Kanunu**, 3.Madde.

³² TBB, **Bankalarımız 2000**, Yayın No: 223, İstanbul, 2001, s.17.

kredilerin açılması sınırlı hale gelmiştir. 2000’li yıllarda kredilerin gelişimine son kısımda yer verilecektir.

1.2. KREDİLERİN FAYDALARI

1.2.1. Kredi Alan Açısından Faydaları

Krediler ekonominin kalkınmasında en önemli finansal kaynaklardan biridir. Özellikle işletmeler büyüme sağlamak ve teknolojik gelişimlerin gerisinde kalmamak için finansal kuruluşlardan aldıkları kredilerle fon açıklarını karşılamaktadır. Girişimciler ve yatırımcılar ihtiyaç duydukları sermayeyi kredi yoluyla tasarruf sahiplerinden sağlarlarken, vade sonunda da krediyi geriye ödeyerek sermaye birikimini sağlamaktadırlar. Kredinin en önemli görevlerinden biri de iktisadi malların dolaşımına, diğer bir ifade ile bu malların üretiminden tüketimine kadar aktarımına hizmet etmesidir. Bir firmanın hammadde satın alması, personel ve işçi ücretlerini ödemesi vergi borcunu ödemesi, gibi çeşitli amaçlarla bankalardan aldıkları krediler söz konusudur. Tüketiciler krediyle, gelirlerinin yetmediği malları satın alarak, hayat standartlarını yükseltebilirler. Başka bir deyişle, gelecekteki gelirlerini bugünden kullanma fırsatını elde ederler.³³

Krediler, tasarrufların, ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunulmasını sağlayarak ekonomik faaliyetlerin devam etmesini ve genişlemesini sağlamaktadır. Mal stokunun en verimli ve yararlı şekilde kullanılmasında kredi en büyük etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Üretici üretimin hemen ardından ürününü pazarlayacak olursa oluşacak arz fazlalığı fiyatları düşürür ve tüketim artışına yol açar. Bunun sonucunda stoklar erir, mal kıtlığı başlar ve fiyatlar yükselmeye başlar. Paraya ihtiyaç duyan üretici kredi kullanarak mal stokunu korur ve böylece zaman içerisinde arz talep dengesi sağlanabilir. Yatırımcılar ve girişimciler, yatırımlarını gerçekleştirebilmek için gerekli kaynağı sermaye koymak suretiyle iç kaynaklarından ve/veya bankalardan kredi kullanmak suretiyle dış kaynaklardan temin etmektedir. Dolayısıyla, ekonomik hayatın öğeleri olan bireylerin satın alma güçlerinin kredi yardımıyla genişlemesi söz

³³ Çisel Ekiz, **Asimetrik Bilgi Teorisinin Bireysel Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri**, (Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi) Muğla, 2006, s.62.

konusudur.³⁴ Sonuç olarak kredi kullanan kişi ve firmalar, sermayeyi arttırmak, üretimi arttırmak, sektörde büyüme sağlamak ve gelirlerinin yetemediği malları satın almak gibi birçok yarar sağlamaktadırlar. Bu yararları yanında kredilerin, tüketici açısından oluşturabileceği en önemli sakıncalardan biri, bir anda nakit paraya kavuşan tüketicinin satın alma isteğinin artarak ödeme gücünün üstünde borçlanma arzusu gösterebilmesidir. Bu durum da bankaların batık kredilerine zemin hazırlamaktadır.

1.2.2. Kredi Veren Açısından Faydaları

Bankalar krediler aracılığıyla kullanılmayan fonları, paraya ihtiyaç duyanlara ulaştırmakta, bu da fon sahiplerine gelir sağlamak ve ekonomide arz talep hareketliliğini oluşturmaktadır. Böylece tasarruflar ülke ekonomisinin gelişmesi yönünde değerlendirilmektedir. Krediler sayesinde nakit para taşınması azalmakta ve ticari faaliyetler hız kazanmaktadır. Bankalar kredi kullandırarak, ellerinde bulunan paraları daha kolay satar ve büyük karlar elde ederler. Bankalar kar amacıyla kredi verdikleri için; kredilerden yarar sağlamak adına, kredinin geri dönmeme ihtimaline karşı kredi kullanan gerçek ve tüzel kişileri çok iyi analiz etmek zorundadırlar. Bu da kredilerden elde edilecek karın yanında bir maliyet ortaya çıkarmaktadır. Krediler sayesinde bankaların müşteri portföyleri genişler. Taşit sigortası, konut sigortası ve komisyonlar gibi zorunlu tutulan bazı hizmetler de bankaya ek gelir sağlar. Geri ödenen kredi taksitlerinin yeniden kullanabilme olanağı bularak karlılığın artırılması, likiditenin dengelenmesi, kazanma olanaklarını arttırırlar.³⁵ Bankalar kredilerin tüm bu yararlarını dikkate alarak satış ve pazarlama planlamalarını bu doğrultuda geliştirmelidirler.

³⁴ T. Öçal, F.Ö.Çolak, **Finansal Sistem ve Bankalar**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999, s.54.

³⁵Erdoğan Çiloğlu, **Bankacılıkta İstihbarat**, Ankara: Bankalar Birliği Yayınları, 1988, s.3.

1.3. KREDİLERİN SINIFLANDIRILMASI

1.3.1. Niteliklerine Göre Krediler

- **Nakdi Krediler**

Nakdi krediler ülkemizde en çok bilinen kredi türlerinden biridir. Nakdi kredi, bankanın kredi alan müşteriye nakit ödemede bulunmak suretiyle kullandığı krediye denilmektedir.³⁶ Bu kredi şekli, özellikle bankalarla devamlı ilişkide bulunan ticari ve endüstriyel girişimlere uygun bir kredi şeklidir. Çünkü bu işletmelerin gelirleri ile harcamaları aynı zamana rastlamayabilmektedir. Nakdi krediler kendi içerisinde alt bölümlere ayrılmaktadır. Bunlar; Ödünç, Senet ve Mal Avansı Kredisi, Kıymetli Evrakın İştirai veya İskontosu, Forfaiting, Factoring, Finansal Kiralamadır.³⁷

- **Gayri nakdi Krediler**

Bir bankanın, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi konusunda müşterisi lehine gerçek ve tüzel kişilere taahhütte bulunması, garanti vermesi, taahhütte bulunan kişilerin bu taahhütlerini kararlaştırılan koşullara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vadelerinde ödeyeceklerini temin etmek üzere, bankaca karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulması, garanti verilmesi tarzında kullanılan kredilerdir. Nakdi kredilerde banka, kredi alanın banka hesabına, kredi miktarı kadar para koymaktadır ve kredi alan, imzalamış olduğu kredi sözleşmesine göre krediyi geri ödeyecektir. Gayri nakdi kredilerde ise durum tamamen farklıdır. Kredi veren, bu durumda banka, kredi alana herhangi nakit ödemede bulunmamakta, fakat kendi itibarıyla sorumluluk yüklenerek, müşterisine olanak sağlamaktadır. Bu tür krediler, sorumluluk kredisi olarak da adlandırılmaktadır.³⁸

Gayri nakdi kredilerin finans sektöründe en çok karsımıza çıkan örneğini teminat mektupları oluşturmaktadır. Kural olarak teminat mektubu, muhatabın uğrayacağı muhtemel bir zararın tazmini için verilir. Her teminat mektubu mutlaka belirli bir riski garanti etmelidir. Her türlü borç veya fiil, garanti edilen riskin konusu

³⁶ Ünal Tekinalp, **Banka Hukukun Esasları**, 2. Basım, İstanbul: Vedat Yayın Evi, 1988, s.156.

³⁷ Seza Reisoğlu, **Bankalar Kanunu Şerhi**, 2. Baskı, Ankara: 1997, s.360.

³⁸ Tekinalp:**a.g.e.**, s.157.

olabilir. Banka, teminat mektubu ile muhatabın zararını tazmin etmeyi taahhüt eder. Bu şekilde kredili müşteri, bankanın isim ve prestijinden yararlanarak nakit teminat vermekten kurtulur, banka da vermiş olduğu teminat mektubu karşılığında müşterisinden bir komisyon almaya hak kazanır; ancak bir tazmin halinde aldığı toplam komisyonun çok daha üstünde bir tutar olan teminat mektubu tutarını ödeme riskini üstlenir.³⁹ Bankalar Kanunu gayri nakdi kredileri tanımlamamış, fakat m.48’de kefalet, teminat mektubu, kabul ve ciro gibi işlemleri sınırlı sayıma tabi tutmadan, gayri nakdi kredileri kabul etmiştir.

1.3.2. Kullanım Amaçlarına Göre Krediler

Kullanım amaçlarına göre krediler; tüketim kredileri, işletme kredileri, üretim kredileri ve yatırım kredileri olarak dört gruba ayrılmaktadır.

Bunlar;⁴⁰

- **Tüketim Kredileri:**

Tüketiciler tarafından, tüketim mallarının alımında kullanılıp, ileride ödenmek üzere kullanılan kredilerdir. Tüketim kredileri malı satacak olan firma, bankalar ya da bu amaçla kurulmuş finansman kuruluşları tarafından verilir. Tüketicinin finansmanı amacıyla kullanılan kredilerdir. Konut kredileri, taşıt kredileri ve tüketici kredileri bu kredi türüne örnek olarak verilebilir.

- **İşletme Kredileri:**

İşletmelerin üretim sürecinde hammadde ve malzeme temin etmek, işçilere ödeyecekleri ücretleri karşılamak gibi ürünlerin satışına kadar geçen sürede doğacak olan ihtiyaçları karşılamak için kullanılan kredilerdir. Hammaddenin satın alınmasından satış aşamasına kadar geçen süreye göre kısa ya da orta vadeli olabilir. Ayrıca var olan işletmelerde yeni yatırım, büyüme ve kapasite artışı gerektiği durumlarda da ihtiyaçların finansmanı için işletme kredileri kullanılmaktadır.

³⁹ www.gençbilim.com,(08.10.2010)

⁴⁰ Garanti Bankası, **Krediler ve Dış Ticaret**, Eğitim Merkezi Dokümanları, İstanbul, 2005, s. 13.

- **Üretim Kredileri:**

Üretim kredileri, bir üretimin faaliyete geçmesi ve üretimin devam ettirilmesi aşamasında kullanılan kredilerdir. Yatırım kredileri ve işletme kredileri üretim kredisiyle bir arada değerlendirilebilir. Hammadde alımı, nakliye giderleri gibi ödemeler için üretim kredileri kullanılmaktadır.

- **Yatırım Kredileri:**

Üretim yapmak amacıyla kurulan işletmelerde sabit değerlerin karşılanması için yatırım kredileri kullanılmaktadır. Yol, köprü, baraj, turistik tesisler vb. yapımı için de yatırım kredileri verilmektedir. Bu krediler işletme faaliyete geçip kar elde etmeye başladıktan sonra ödenecekleri için genellikle uzun vadeli olarak kullanılır. Ayrıca kapasite artırımında ortaya çıkacak ihtiyaçların karşılanması içinde bu krediler kullanılmaktadır.

1.3.3. Teminatlarına Göre Krediler

- **Teminatsız Krediler**

Teminatsız krediler, krediyi alan kişiden başka bir teminat talep edilmeksizin güven esasına dayanarak kullanılan kredilerdir. Bu krediler bankalar için riskli olduğundan, piyasada çok iyi tanınan kişi ya da kuruluşlara ve daha önce herhangi bir ödeme sorunu yaşamamış olan kişilere verilir. Bu kredilerin kredi müşterisi açısından tek sakıncası teminatsız kullanıldığından kısa vadede geri ödenmesi zorunluluğudur. Bu tek sakıncaya karşın, teminat gösterme zorunluluğunun bulunmaması, maliyetinin düşük olması, piyasada itibar sağlaması ve krediyi her an kullanabilme olanağının bulunması firmalar açısından tercih edilmesine yol açmaktadır.⁴¹

⁴¹Niyazi Berk, **Finansal Yönetim**, 6. Basım, İstanbul: Türkmen Kitapevi, 1998, s.166.

- **Teminatlı Krediler**

Teminatlı krediler ikiye ayrılmaktadır. Bunlar;⁴²

Şahsi Teminatlı Krediler: Krediyi kullanan kişi ve aynı zamanda kefillerinde kredi sözleşmesini imzalamasıyla kullanılan kredilerdir. Kefalet mukabili kredi, çift imzalı teminat mektupları bu kredi türüne örnek olarak verilebilir.

Maddi Teminatlı Krediler: Krediyi kullanacak kişiye ait olan maddi kıymetlerin teminata alınması karşılığında tahsis edilen kredilerdir. Maddi kıymetlerin teminata alınması için krediyi veren kurum tarafından öngörülen şartları taşıması gerekmektedir.

1.3.4. Vadelerine Göre Krediler

- **Kısa Vadeli Krediler**

Vadesiz ve vadeleri 2 yıla kadar olan kredilerdir. Kısa vadeli krediler, genellikle işletmelerin geçici finansman ihtiyaçlarını karşılamak için talep edilir. Örneğin, malların alımı ve satımı ile uğraşan bir ticari işletme kısa zamanda satarak paraya çevireceğinden emin olduğu malların satın alınması için gerekli sermayenin bir kısmını kısa vadeli kredi ile karşılayabilir. Ekonominin çeşitli sektörlerinde mal ve hizmet üreten işletmeler hammadde ve işçilik için yapacakları ödemelerde kullandıkları sermayenin bir kısmını kısa vadeli kredi ile karşılayabilirler. Çünkü ticari malların finansmanında, hammadde ve işçilik için yapılan ödemelerde kullanılan kredi, satın alınan ve üretilen mal ve hizmetlerin satış hâsılatı ile ödenir.⁴³

- **Orta Vadeli Krediler**

İşletmeler tarafından, kuruluş giderleri ya da sermaye açıklarını karşılamak için 1-5 yıl arası vade ile kullanılan kredilerdir. Ülkemizde kredinin sağlam teminatlara bağlanması gerekliliği ön planda iken, iktisaden kalkınmış ülkelerde finans kurumları özellikle orta vadeli kredilerde maddi bir teminat aramaktan çok kredi

⁴² Berk, a.g.e., s.196.

⁴³ Zarakolu, a.g.e., s.158.

sözleşmesine özel şartlar ekleyerek firmanın gelir yaratma kapasitesi ve likiditesini olumsuz etkileyecek bazı unsurları ortadan kaldırmak amacı gütmektedirler.⁴⁴

- **Uzun Vadeli Krediler**

İşletmeler tarafından, kuruluş giderleri ya da sermaye açıklarını karşılamak için 5 yılın üzerinde vade ile kullanılan kredilerdir. Uzun vadeli kredilerde, vade aynı zamanda riski de arttırdığından bu durum kredi maliyetine ve kredinin fiyatına yansımaktadır. Uzun vadeli kredilerde riskin yüksek olması alınacak teminatların, kısa vadeli kredilere oranla daha yüksek olmasına sebebiyet vermektedir.⁴⁵

1.3.5. Krediyi Alan Tarafa Göre Krediler

Alicılarına göre krediler iki grupta toplanabilir. Bunlar;⁴⁶

- **Özel Sektöre Verilen Krediler**

Özel sektörde faaliyet gösteren tüzel kişiliklere ve şahıs işletmelerine verilen kredilerdir.

- **Kamuya Verilen Krediler**

Kamu kurumlarına, belediyelere vs yatırım ve proje finansmanı ve her türlü kamu kurumlarının finansmanı için verilen kredilerdir.

1.3.6. Kullanılan Sektöre Göre Krediler

Kullanılan sektöre göre krediler; krediden elde edilen tutarın hangi amaçla kullanılacağına göre ayrılmaktadır. Bunlar; Tarım Kredileri, İnşaat Kredileri, Hayvancılık Kredileri, Tekstil Kredileri, Eğitim Kredileri, Çiftçi Kredileri, Endüstriyel Krediler⁴⁷

⁴⁴ Öztin Akgüç, **Orta ve Uzun Vadeli Krediler Ve Finansman Kurumları**, İstanbul: 1976, s.10.

⁴⁵ Belkıs Seval, **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, İstanbul: 1990, s. 86 .

⁴⁶ Garanti Bankası, **a.g.e.**, s. 17.

⁴⁷ Servet Eyüpgiller, **Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi**, 2. Basım, Banka Ticaret Arş. Ens. İstanbul, 1999, s-s, 67-69.

1.3.7. Kredi Veya Müşteri Büyüklüğüne Göre Krediler

Bu krediler; bankaların pazarlama yapısına göre veya müşteri hacmine ve büyüklüğüne göre kullanılan kredilerdir. Bunlar ;⁴⁸

- **Bireysel Krediler**

Bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için genelde küçük tutarlı olarak kullanılan kredilerdir. Kredi miktarı yüksek değildir. Kredili mevduat, kredi kartı, eğitim, oto, konut vs kredileri gibi genelde gerçek kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik krediler olup, küçük miktarlı çok sayıda ve tabana yaygın olan kredilerdir.

- **İşletme Kredileri**

Küçük işletmelerin ihtiyaçlarını karşılama amacıyla verilen kredilerdir. Her bankaya göre farklı olmakla birlikte genellikle yıllık cirosu 5 Milyon USD' nin altında olan ya da kredi toplamı 300.000 USD ve altında olan firmalara verilen krediler işletme kredisi olarak adlandırılmaktadır.

- **Ticari Krediler**

Orta ölçekli ya da çok fazla büyük olmayan firmaların ihtiyaçlarının karşılanması için tahsis edilen kredilerdir. Bankalara göre farklılık arz etmekle birlikte örneğin yıllık Ciro su 5 Milyon USD - 50 Milyon USD arası firmalar için tahsis edilen kredileri bu grupta düşünebiliriz.

- **Kurumsal Krediler**

Çok büyük firmalara kullanılan kredilerdir. Yıllık cirosu 50 Milyon USD üzerinde olan firma ayda firmalar grubun (holdingler, çok firmalı gruplar vs.) firmalar için tahsis edilen kredileri bu grupta değerlendirilir.

⁴⁸ Garanti Bankası, **a.g.e.**, s. 21.

1.4. KREDİLERİN HUKUKİ YAPISI

19.10.2005 tarihinde yayınlanan ve halen yürürlükte olan, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 4. kısım, 2. bölümünde kredilerle ilgili hukuksal düzenlemelere yer verilmiştir.

Bankacılık Kanunu'na göre; Yönetim kurulu üyelerine, genel müdüre, genel müdür yardımcılara ve kredi açmaya yetkili mensuplarına; bunların eş ve velâyet altındaki çocuklarına; tek başlarına ya da birlikte sermayesinin yüzde yirmi beş veya fazlasına sahip oldukları ortaklıklara ve bunlar dışında kalan mensupları ile bunların eş ve velâyeti altındaki çocuklarına, mensuplarının kurduğu veya bunlar için kurulan sandık, dernek, sendika veya vakıflara, her ne şekil ve surette olursa olsun nakdî ve gayrinakdî kredi veremez, tahvil ya da benzeri menkul kıymetlerini satın alamazlar. Kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu; kredi açma, onay verme ve diğer idarî esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Bankalar; kredileri nedeniyle maruz kalınacak riskleri ölçmek, karşı tarafın malî gücünü düzenli olarak analiz etmek ve izlemek, gerekli bilgi ve belgeleri temin etmek ve bunlara ilişkin esasları belirlemek zorundadır. Kredi müşterileri bu çerçevede konsolide ve konsolide olmayan bazda istenilen bilgi ve belgeleri bankalara vermekle yükümlüdür. Bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır.

Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak kredilerin toplamı özkaynakların yüzde yirmi beşini aşamaz. Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna öz kaynakların yüzde onu veya daha

fazlası oranında kullanılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı öz kaynakların sekiz katını aşamaz. Kanunun 55. maddesinde sınırlamalarla ilgili istisnai durumlar da açıklanmıştır.

Bankacılık Kanunu'na dayanılarak 01.11.2006 tarihli ve 26333 sayılı 'Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik' hazırlanmıştır. Yönetmelikte; Yönetmeliğin amacı, kapsamı, dayanak ve tanımları, aynı risk grubuna dahil edilecek gerçek ve tüzel kişiler, kredi açma yetkisinin devri ve kredi komitesi, hesap durumu belgesi, kredi sınırlarında dikkate alınma oranları, kredi sınırlarının konsolide esasa göre hesaplanması ve kredi sınırlamalarına tabi olmayan işlemler açıklanmıştır.

Kredi açılmayacak durumlar ve kredi kullanılabilen kişiler de hukuki olarak belirlenmiştir. Bankalarca kredi açılmayacak kişiler şöyle sıralanabilir;

- Tefecilik yaptığı mahkeme kararıyla sabit olanlar,
- Mali suçtan mahkûm edilenler,
- İflas etmiş veya konkordato talebinde bulunanlar,
- Mümeyyiz olmayanlara ve hacir altında bulunanlar,
- Ticaretten men edilenler

Yönetmeliğe göre kredi sınırlarının uygulamasında;

- Nakit temini amacıyla verilen teminat mektupları, kabul kredileri, menkul kıymet ihracında satın alma garantileri, kredi kartları harcama limiti ile çekler için ödeme taahhütleri yüzde yüz oranında,

- Yurt dışı müteahhitlik hizmetlerine yönelik olarak verilen teminat mektupları ile Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.'nin katıldığı konsorsiyumlar şeklinde yurt dışı kuruluşlara verilecek teminat mektupları ve yurt dışı müteahhitlik hizmetleri kapsamında Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. tarafından düzenlenecek avans ve kesin teminat mektuplarına ilişkin olarak bankaların verecekleri kontrgarantiler yüzde kırk oranında,

- Türkiye’de faaliyette bulunan bankalarca ihraç olunan veya ödemesi garanti edilen menkul kıymetler karşılığında veya bu bankaların mukabil kefaletlerine dayanılarak verilen gayri nakdi krediler yüzde yirmileş oranında,
- Diğer gayri nakdi krediler yüzde elli oranında,
- Birinci fıkra kapsamındaki aval, garanti ve kefaletler Kanununun 54 üncü maddesinin dördüncü fıkrası hükmünde yer alan sekiz kat sınırının hesabı hariç olmak üzere, aval veya garanti verilen ya da kefil olunan kredinin dikkate alınma oranı ile aynı oranda dikkate alınır.

Kanunun ve yönetmelikle çerçevesi belirlenen kredi işlemlerinde hukuki açıdan işlemi kredi açma sözleşmesinin bulunması gerekmektedir. Kredi açma sözleşmesi, krediyi verenin, krediyi alana belirli bir sınıra kadar, belirli veya belirsiz bir zaman süreci içinde, belli şartlarla krediyi çeşitli kredi türleri halinde veya bir tek kredi şeklinde kullandırmayı, diğer tarafın da aldığı krediyi faiz, komisyon ve diğer giderler ile birlikte geri ödemeyi taahhüt ettiği bir çerçeve sözleşme şeklinde tanımlanabilir.

Sözleşmeye uygulanacak hükümlerin belirlenebilmesi için, sözleşmenin hukuki niteliğinin tespit edilmesi gerekir. Kredi açma sözleşmesine uygulanacak hükümleri, kredi açma sözleşmesinin içeriğini oluşturan kredinin konusu belirler. Kredinin konusu para ödünçü, mal, senet veya mal avansı, senet iskontosu/iştirai, teminat mektubu, poliçenin kabulü, finansal kiralama (leasing), alacak alımı (factoring veya forfaiting) olabilir. Kredi açma sözleşmesine satım, ödünç, vekalet, iş görme gibi birçok sözleşmenin hükümleri uygulanabilir. Uygulanacak hükümler, kullanılan kredinin türüne göre değişeceğinden, uygulanacak hükümlerin bulunabilmesi için kullanılan kredinin türünün tespit edilmesi gerekir. Uygulamada bankalar, genel işlem şartları ile ayrıntılı ve tek taraflı olarak kredi ilişkisini düzenlediklerinden, ihtilaf vukuunda hemen her zaman sözleşme hükümleri uygulanmaktadır.

Kredi açma sözleşmesi, tarafların karşılıklı mükellefiyetlerini belirler. Kredinin fiilen kullanılması ise, bu sözleşmenin bir sonucudur. O halde, kredi açma sözleşmesi tam karşılıklı bir akitir ve lehdarın krediyi iade borcu, kendisinin serbest iradesinden değil, banka ile kredinin açılışı sırasında akdetmiş olduğu anlaşma hükümlerinden

doğmaktadır. Kredi açma sözleşmesi ticari bir belgedir. Bu yönüyle banka-müşteri arasında akdedilen kredi açma sözleşmesi, ticari bir belge niteliğine sahiptir. Bu niteliğin uygulama yönünden özellik arz eden tarafı, bilhassa gecikme faizlerindeki nispet ve anlaşmazlıklarda ispat yönünden pratik kolaylıklar sağlamasıdır. (TTK.m.4,7,8,9, HUMK.m.236 vd.)

1.5. BANKALARDA UYGULANAN KREDİ POLİTİKALARI VE KREDİ- BANKA İLİŞKİSİ

1.5.1. Bankalarda Uygulanan Kredi Politikaları

Kredi politikası, bankanın temel yönetim felsefesi ile kredilere ilişkin prosedürlerin uyumlaştırılması olarak tanımlanabilir.⁴⁹ Güvenli ve etkin bankacılığın temel taşı, kredi riskinin tanınması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesine yönelik yazılı politika ve prosedürlerin oluşturulması ve bunların uygulanmasıdır. Kredi politikaları, bankanın kredi verme faaliyetlerine ilişkin çerçeveyi oluşturur. Kredi politikaları ile kredi süreci ve ürünleri, hedef pazarlar, portföy yapısı, fiyat ve fiyat dışındaki faktörler, kredi limitlerinin durumu, onay yetkisi sahipleri, ara raporlamalar gibi konular belirlenir. Uygun biçimde geliştirilen ve uygulanan politika ve prosedürler bankanın, güvenilir kredi verme standartlarını yürütmesini, kredi riskini izlemesini ve kontrol etmesini, yeni iş imkânlarına uygun olarak değerlendirmesini, sorunlu kredileri tanımasını ve yönetmesini sağlar.

Banka kültürüne göre riskli bulunan sektör ve kesimde faaliyet gösteren, geçmişte bankayı riske sokmuş bulunan, asli faaliyetlerinin dışında sosyal politik aktivitelerde/oluşumlarda aktif görev alarak bu alanlardaki faaliyetleri nedeniyle asli işini ihmal eden veya çıkar sağlamaya çalışan kişi ve kurumlar ile kredi ilişkisine girmekten kaçınmak ve tüm iş alanlarında kredili müşteri seçiminde söz konusu temel özelliklere dikkat etmektir. Bu nedenle; Müşteri portföyü, kredinin yasalara ve ülkemiz çıkarlarına uygunluğu, kredide teminat seçimi, kredinin kaynak yaratması, kredinin

⁴⁹ TBB, **Bankacılığımızda İç Kontrol**, 2008, <http://www.tbb.org.tr/tr/ArastirmaşveşYayinlar/Yayinlar.aspx> (25 Kasım 2010)

emniyeti, canlılığı ve karlılığı, kredinin miktarı ve vadesi, kredilerin sektörel dağılımı politikalarımıza uygun kredi ilişkileri kurmak bankaların temel ilkesi olmalıdır.⁵⁰

Bankaların kredi ve plasman politikalarının uygulamada birliğin sağlanması için aşağıda belirtilen hususların eksiksiz olarak yerine getirilmesi gerekmektedir.⁵¹

- Kredi kullanımında plase edilebilir kaynakların emniyet unsurunu ön planda tutarak iş hacmi geniş, mali yapıdan güçlü, ödeme güçleri ve moralitesi iyi olan firmalar ve gerçek kişi müşteriler tercih edilmelidir.
- Senet karşılığı kredili işlemlerde esas alınacak senetler, gerçek ticari işlemlerden kaynaklanmış olmalı, hatır senetlerine dayalı işlemlerden kaçınılmalıdır.
- Kredinin seyyaliyetini azaltan uzatma ve yenileme işlemlerine yer verilmemelidir.
- Sanayi kesiminin kısa vadeli kredi talepleri; hammadde ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olmalı, yatırım kredisine olan ihtiyaçları orta ve uzun vadeli kredi şeklinde düşünülmeli, uzun vadeli fon gereksinimleri kısa vadeli kredilerle karşılanmamalıdır.
- Risk faktörünün azaltılması amacı ile plasmanların sektörler itibarı ile optimum dağılımının sağlanması yoluna gidilmelidir.
- Kredi değerlemesinde yerel koşul ve gerekler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Kaynak yaratıcı kredilere öncelik verilmeli, verimsiz firmalar yerine, uğraş konusu bakımından verimli firmalar seçilmeli, fiyatlar istenilen seviyenin altında tutulmamalıdır.
- Firmalara kendi iş alanları ile ilgili olmayan konular için kredi verilmemeli, özellikle büyük tutarlı kredilerin gerçek kullanım alanları saptanarak izlenmelidir.

⁵⁰ TBB, **Bankacılığımızda İç Kontrol**, 2008, s.54.

<http://www.tbb.org.tr/tr/ArastirmaşveşYayinlar/Yayinlar.aspx> (25 Kasım 2010)

⁵¹ Garanti Bankası, **a.g.e.**, s. 29.

- Müşteri portföyü sürekli olarak taranmalı ve hatır, gönül yaklaşımlarıyla kredi ilişkisi kurulmamalıdır.
- Kısa vadeli kredilerin, firmalarca devamlı döner sermaye olarak kullanılması sabit kıymetlerin ya da iştiraklerin finansmanında kullanılması önlenmelidir.
- Müşterinin güncel durumunu yansıtan mali tablolara önem verilmeli ve güncel durumlarına göre düzenlenmiş hesap vaziyeti olmaksızın yeni kredi ilişkisine girmekten kaçınılmalıdır.
- Müşterilerin T.C.M.B. Risk Santralizasyon bilgileri izlenmeli ve önceki aylarla karşılaştırılmalıdır. Kredi kullanımı artan müşterilere mutlaka dikkat edilmelidir.
- Kredilerle ilgili olarak yapılan her türlü yazışmanın gizliliğine özen gösterilmesi gerekmektedir.

1.5.2. Bankaların Kredi Politikalarını Etkileyen Unsurlar

Bankaların kredi politikalarını belirlemede etkili olan unsurlar başlıca altı başlık altında incelenmektedir. Bunlar;⁵²

- **Müşteri İlişkisi**

Bankaların kendilerine yakın birey ve işletmelerle çalışmayı tercih etmelerinin sebebi bankaların sunduğu diğer hizmetlerden yararlanma olasılığının fazla olması, istihbaratın kolay yapılması ve kredinin kolay izlenmesidir.

- **Kredi Portföyünün Yapısı**

Kredi politikasını belirleyen kredi komiteleri, toplam mevduat/toplam kredi, toplam kredi/ özsermaye ya da toplam kaynak/toplam kredi oranlarının belli seviyede olmasına dikkat ederler. Bankalar kaynaklarını, mevzuatı ve rakip bankaların kredi politikalarını göz önünde bulundurarak kredilere ne kadar fon ayrılacağını belirlerler. Kaldıraç oranlarını dikkate alırlar.

⁵² Türkiye İş Bankası, **İstihbarat ve Mali Tahlil**, Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:41, 4. Baskı, Ankara, 1992. s. 27.

- **Kredi Yetki Sistemi**

Bu sistem; kredi kararlarının hızlandırılması ve kredi analizlerinin sağlıklı yapılması için önemlidir. Bankanın organize yapısına göre "Yetki Sistemi" üzerinde Şube ve Genel Müdürlük kredi açma yetki ve limitlerinin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi açısından önemlidir.

- **Kredi Puanlama Sistemi**

Bu sistem; başvuru formlarının değerlendirilmesinde işlem yükünü azaltır. Müşteri portföyünün kalitesini korur ve kredi standartlarını oluşturur. Tüm kredi başvurularında aynı bakış açısını sağlar, tüm kredi başvurularını otomatik olarak değerlendirir. Puanlama yapılırken; gelir düzeyi, borç ödeme yeteneği, eğitim ve iş durumu, mal varlıkları, teminatlar ve kefiller analiz edilip otomatik olarak değerlendirilir.

- **Finansal Olan ve Olmayan Analizler**

Finansal analiz; işletmenin finansal açıdan mevcut durumunu, gelişiminin yeteneğini belirlemek için finansal tablo kalemleri arasındaki ilişkilerin ve değişikliklerin incelenmesi ve diğer işletmelerle karıştırılmaması hakkında çalışmalar yapılmalıdır. **Finansal olmayan analiz;** firmanın geçmiş, bugünkü gelecekteki performansını etkilemiş ve etkileyebilecek tüm etmenlerin incelenmesini ve değerlendirilmesini içermektedir. Tüm bu analizlere; kredi puanlamasında ve diğer kredi analizlerinde kapsamlı bir şekilde yer verilmelidir.

- **Kredilerin Yeniden Gözden Geçirilmesi**

Tüm kredilerin sistematik olarak gözden geçirilmesi, banka yetkililerine kredi-risk (kredilerde) önlem alınması hususunda erken uyarı sağlanmasını içermektedir.

1.5.3. Kredi Banka İlişkisi

Kredinin etkin biçimde verilmesi esas, güvenilir ve iyi tanımlanmış bir kredi verme kriterinin belirlenmesine dayanmaktadır. Söz konusu kıstas, kredi alacak olanın uygunluğu, hangi miktar, koşul ve vadede ne çeşit kredi verilebileceği gibi konulara açıklık getirmelidir. Bankalar, kredi talep edenin gerçek risk profilinin ayrıntılı biçimde değerlendirmesine olanak verecek yeterli bilgi sağlamalıdır. Onaya sunulan kredilere ilişkin dokümanlarda asgari olarak aşağıda yer alan hususlara yer verilmiş olması gereklidir.⁵³

- Kredinin amacı ve geri ödeme için gerekli fonun kaynağı,
- Kredi talep edenin güvenilirliği ve itibarı,
- Mevcut risk profili (tüm risklerin yapısı ve miktarını içermeli), piyasadaki ve ekonomideki gelişmelere karşı etkilenebilirliği,
- Geri ödeme için mevcut durumun ve geçmiş ödeme performansının, geçmiş finansal eğilimler ve nakit akış projeksiyonlarına göre değerlendirilmesi,
- Çeşitli senaryolara göre geri ödeme kapasitesinin analiz edilmesi,
- Kredi talep edenin borç yükümlülüğü alabilmesi için yasal durumunun değerlendirilmesi,
- Ticari krediler için, ticari işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün durumu, işletmenin geçmiş faaliyetleri ve sektördeki pozisyonu,
- Kredi için öngörülen vade ve koşullar ile sözleşmenin kredi talep edenin finansal durumunda gelecekteki olası değişikliklerin dikkate alınarak hazırlanması,
- Garanti ve teminatların uygun ve yeterliliğinin çeşitli senaryolar oluşturularak değerlendirilmesi.

⁵³ Garanti Bankası, **a.g.e.**, s.48.

Bankalar kredi kullanacak tarafı tanımak durumundadırlar. Bundan dolayı krediyi kullanacak olan tarafın güvenilir bir itibarı ve kredibilitesi olduğundan bankalar emin olmalıdır. Özellikle riskli olabilecek kişi ya da kurumlara kredi kullandırılması yönünde bankalar daha dikkatli davranmalıdır. Bankalar bunun için piyasa istihbaratını doğru ve güvenilir kaynaklardan yapmak, referanslara dikkat etmek ve kredi kayıtlarını kontrol etmek gibi yollarla müşteriye tanımaya çalışmalıdırlar.

Bankalar için kredi vermek hem risk almayı hem de kar sağlamayı gerektirir. Bankalar her bir kredi için risk/getiri ilişkisini değerlendirmenin yanı sıra karlılık hesabını da yapmalıdır. Krediler, içerdiği tüm maliyetler dikkate alınarak ve bankanın üstlendiği riskleri karşılayacak şekilde fiyatlandırılmalıdır. Kredinin verilmesi ve hangi vadede verileceği değerlendirilirken bankalar bekledikleri getirinin karşılığında alınacak riskleri değerlendirmeli, bunu yaparken mümkün olduğu ölçüde fiyatlandırılan ve fiyatlandırılmayan unsurları (alınan teminatlar, sözleşmeye konulan kısıtlamalar gibi) ayrı ayrı dikkate almalıdırlar. Risklerin değerlendirilmesinde bankalar kötümser senaryoları ve bunun kredi alan üzerindeki etkilerini de değerlendirmelidir. Bankalara ilişkin genel problem kredilerin doğru fiyatlandırılmasının yapılamaması, dolayısıyla alınan risklerin yeterli ölçüde kompanse edilememesidir. Bankalar potansiyel risklere bağlı tahmini kayıplar için karşılık ayırma gereğinin farkında olmalı, riskleri ve beklenmedik kayıpları karşılamak için yeterli sermayeyi bulundurmalıdırlar. Banka, bahsedilen hususları kredi karar alma sürecine ve portföy izleme işlevine dahil etmelidir.⁵⁴

Bankalar bireysel kredilerde aldıkları riskleri azaltmak amacıyla teminat ve garantilerden yararlanabilirler, ancak işlemler öncelikle borçlunun geri ödeme kapasitesi değerlendirilerek yapılmalıdır. Alınan teminatlar, ne kredi alanın etkin biçimde değerlendirilmesinin ne de edinilen bilginin yetersizliğinin göz ardı edilmesine neden olmamalıdır. Bankalar unutmamalıdır ki alınan kredinin geri dönebilirliğini tehlikeye sokacak olan aynı etmenlerden teminatların değeri de etkilenebilecektir. Bankalar ne çeşit teminatların kabul edilebileceğine dair politikalar ve teminatların değerliliğinin devamlılığına ilişkin prosedürler geliştirmeli ve teminatların devamlılığının ve

⁵⁴ Emre Alkin, Tuğrul Savaş Vedat Akman, **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, İstanbul: Çetin Matbaacılık, , 2001, s.112.

tahakkukunun gerekleŖmesine göre uygun iŖleve sahip olmalıdır. Garantiler konusunda ise bankalar garantörün yasal kapasitesi ve kredinin niteliğine uygun olarak sağlanan garantinin yeterliliğini değerlendirmelidir. Bankalar kredi kararlarında sadece açık garantilere yer vermeli, devlet desteği gibi kapalı sayılabilecek garantilere itibar etmemelidir.

Bankanın kredi limitleri, herhangi bir kredi kaybının olması durumunda likidite pozisyonunun bundan nasıl etkileneceği dikkate alınarak oluŖturulmalıdır. Banka, borçlu ile birden fazla iŖlem yapmıŖsa söz konusu borçludan kaynaklanabilecek potansiyel kayıp riski, vadeye göre aralıklı olarak ve önemli lde deėiŖecektir. Gelecekteki potansiyel riskler bu nedenle çok yönlü zaman çevrimleriyle hesaplanmalıdır.⁵⁵

⁵⁵ TBB, **Kredi Riskinin Yönetimine İliŖkin İlkeler**, İstanbül, 2007, s.17.

2. BÖLÜM

2000- 2008 YILLARINDA TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE KREDİ PAZARLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. BANKALARIN KREDİ PAZARLAMA YÖNTEMLERİ

2.1.1. Pazarlamanın Tanımı

Pazarlama gün geçtikçe gelişmekte olan bir kavramdır ve farklı şekillerde tanımlanmaktadır. En genel pazarlama tanımlarına aşağıda yer verilmiştir. Pazarlama ürün ve hizmetlerin üreticiden tüketiciye doğru akışına yön verilmesini sağlayan bir işletme faaliyetidir.⁵⁶ Pazarlama, tüketicileri tatmin etmek ve aynı zamanda işletmenin amaçlarına ulaşmak amacıyla ürün ve hizmetlerin üreticiden tüketiciye veya kullanıcıya doğru akışını yöneten faaliyetler bütünüdür.⁵⁷ Pazarlama, kazanç sağlama amacı ile seçilmiş müşteri gruplarının ihtiyaç ve isteklerini tatmin etmek için firma kaynaklarının çözümlenmesi, planlanması, örgütlenmesi, kullanılması ve denetlenmesidir.⁵⁸ Bunların dışında Amerikan Pazarlama Derneği (American Marketing Association)'nin 1985 yılında yaptığı pazarlama tanımı şöyledir; “Pazarlama kişisel ve örgütsel amaçlara ulaşmayı sağlayacak mübadeleleri (değişim) gerçekleştirmek üzere, fikirlerin, malların ve hizmetlerin geliştirilmesi, fiyatlandırılması, tutundurulması ve dağıtılmasına ilişkin planlama ve uygulama sürecidir.”

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak pazarlama; kazanç sağlamak amacıyla faaliyetlerini sürdüren firmaların ürünlerini veya hizmetlerini ihtiyaç sahibi olabilecek tüketicilere sunmasından satışına kadar geçen süredir.

⁵⁶ Erdoğan Taşkın, **Satışçıların Yönetimi**, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s.6.

⁵⁷ E. Jerome Mc Carty, **Basic Marketing: A Management Approach, 5th ed., Homewood Illinois**, 1975, s.19.

⁵⁸ Philip Kotler, **Pazarlama Yönetimi**, İstanbul: Bilimsel Yayınlar Derneği, 1975 s. 7.

Pazarlama tanımını örgüt başarısına katkısı olan bazı unsurları içermektedir.⁵⁹

- Örgütün amacının müşteri yaratmak, kazanmak ve elinde tutmak olması
- Örgüt müşteri kitlesi yaratmak, onları kazanmak ve elde tutmak için müşterilerinin istediği ve değer verdiği mal ve hizmetleri oluşturmak, üretmek ve geliştirmek zorundadır. Daha da önemlisi mal ve hizmetlerin fiyatları ve şartları rakiplerin sundukları ile mukayese edilebilir düzeyde olmalıdır.
- Örgütün bunları yapmaya devam edebilmesi için, eğer karlı olacaksa, örgütün sermayesinin korunması, geliştirilmesi en azından rekabetçi fırsatlara öncülük etmesini sağlamak için yeterli büyüklükte ve düzenlilikte olan gelirini sürdürmelidir.
- Hiçbir örgüt bunları yapmaya içgüdüsel olarak veya şans eseri devam edemez. Amaçlarını, stratejilerini belirlemek zorundadır. Amaçlarını başarıyla gerçekleştirmek için işe alımlarda bulunabilir ve onların başarılı olabilmeleri için planlamaya ihtiyaç duyabilir. Genellikle bu planlar yazılıdır ve periyodik olarak tekrarlanmaları gerekir.
- Son olarak, yapılması istenenlerin yapılması ve istenmeyenlerin yapılmamasını garanti altına almak için bir ödül ve kontrol sistemine ihtiyaç vardır.

2.1.2. Kredi Pazarlamasının Tanımı

Gelişen ekonomiyle birlikte değişen koşullar, bankacılık sektöründe önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bankalar, daha önceleri kredi ihtiyacı duyan kişi ya da kurumların kendilerinden kredi talep etmelerini beklerken, yüksek müşteri portföyüne sahip olup en çok karı elde etmeye çalışır hale gelmişlerdir. Bu durum da bankacılıkta kredi alanında pazarlama kavramının önemini arttırmıştır.

⁵⁹ A. Valerie Zeithaml, Mary Jo Bitner., **Services Marketing**, Arizona State University, USA, 1992, s.23.

Amerikan Pazarlama Birliği bankacılık açısından pazarlama kavramını Şöyle açıklamaktadır: Pazarlama bireysel ve örgütsel hedeflerin tatmin edilebilmesi için fikirlerin, malların ve hizmetlerin -fiyatlama ve deneyim göz önünde tutularak- uygun şekilde dağıtımına olanak verecek planlama yönteminin geliştirilmesidir.⁶⁰

Kredi pazarlamasının en önemli adımı, kredi politikasının belirlenmesidir. Ne şekilde borç verileceği; kredi prosedürleri, direktifleri ve temel ilkeler kredi pazarlaması stratejileriyle beraber belirlenir. Bu unsurlar belirlenirken Őu öğeler gözetilir.⁶¹

- Kredilerin onaylanmasına ilişkin sistemin ana hatları,
- Kredilerin sınıflandırılması,
- Kredi onay mercilerinin limitleri,
- Kredilerin izlenmesine ve değerlendirilmesine ilişkin sistemin anlatımı,
- Kredilendirme standartları,
- Kredilendirmedeki istisnai durumlar,
- Bankanın tercih ettiği kredi türleri ve kredi vadeleri,
- Teminatlara ilişkin standartlar,
- Hedef pazarlar,
- Fiyat politikaları,
- Belgelemeye ilişkin yöntem ve uygulamalar.

Ülkemizdeki en dinamik ve en hızlı deđerŐen pazarlama bileŐenlerini kullanan kurumların başında bankalar gelmektedir. Bankalar kredi pazarlamak için birçok imkân ve yöntem kullanarak her gün yeni pazarlama stratejileri ortaya çıkarmaktadırlar.

⁶⁰ Mary Pezzulino, Marketing For Bankers, **American Bankers Association**, Washington, 1988, s.4.

⁶¹ Belkıs Seval, **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, Muhasebe Enstitüsü, Yayın No: 59, İstanbul, 1990. s.252.

Özellikle, operasyonel faaliyetleri dışında, ürün pazarlamasında da teknolojiyi çok iyi kullanan bankalar her türlü iletişim aracını pazarlamada kullanabilmektedir. Bankalar çek yeni ve farklı bankacılık ürünü geliştirmiş olmakla birlikte, krediler bankaların en önemli ve pazarlaması en zor ve zaman alan ürünlerinden biridir.

Bankalarda kredi pazarlaması, pazarlama planlarını yapıp stratejilerini belirledikten sonra müşteri ile birebir ilişkide bulunarak, onların istek ve ihtiyaçlarına uygun kredi ürünleri sunmasıdır. Kredi pazarlamasında esas olan doğru müşteri profiline uygun kredi ürünleri sunabilmek ve sonrasında pazarlamayı satışa dönüştürebilmektedir.

2.2. HİZMET PAZARLAMASI, KREDİ PAZARLAMASI İLİŞKİSİ VE KREDİ PAZARLAMA YÖNTEMLERİ

Hizmet sektörünün en önemli kurumlarından birisi olan bankalarda geliştirilebilecek stratejiler, genel olarak somut nitelikte üretim yapan kurum ya da işletmelere oranla daha sınırlıdır. Öncelikle ortak bazı stratejilerin olmasının yanında, stratejik planlamayı yapan yönetimin, hizmet kavramının mamulden farklı olduğunu kavraması gerekmektedir. Daha sonra bir hizmet işletmesi olan bankanın özelliklerinin belirlenmesi ve ardından sektördeki rakiplerden nasıl ayrılması gerektiği belirlenecek ve buna göre pazarlama stratejileri geliştirilecektir. Hangi stratejinin uygulanacağını belirlemede banka yönetimi öncelikle mevcut yapısını, rakiplere göre avantaj ve dezavantajlarını, piyasadaki mevcut imajını, bünyesel özelliklerini (şube sayısı, personel kalitesi ...vb) incelemelidir. Bu incelemenin ışığı altında banka kaynaklarının en etkin biçimde, belirlenen stratejiye göre nasıl yönlendirileceği saptanabilecektir.⁶²

Bankalar pazarlama faaliyetinde bulunurken iyi bir örgüt yapısı oluşturmak zorundadırlar. Örgüt içerisinde nitelikli ve uzmanlaşmış personel bulundurulması ihtiyacı vardır. Pazarlamanın temelini planlamadan geçtiğinin bilinmesi ve bankanın amacına uygun pazarlama planlamasının yapılması gerekir. Bankalarda planlama, ilk aşamada bankanın amaçlarının belirlenmesi, bu amaçları etkileyecek kritik başarı

⁶²Interbank Uluslararası Eğitim Merkezi Yayınları, **Kredi Süreci**, İstanbul, 2001, s-s, 29-30.

faktörlerinin tespit edilmesi ve planı etkileyecek önemli varsayımların ortaya çıkarılmasıdır. Planda yer alması gereken konular şunlardır.⁶³

- Bankanın stratejik amaçlarının belirlenmesi, yeterli para akışını sağlamak ve karlılığı artırmak, uluslararası bankacılık yapmak, eğer uygulamada varsa ihtisas bankacılığını sürdürmek,
- Bankanın kontrol edemeyeceği dış koşulların incelenmesi, ülke içi ve ülke dışındaki ekonomik ve politik gelişmeler, sosyal değişimler, bankacılık ve diğer alanlardaki teknolojik gelişmelerin izlenmesi,
- Bankanın içinde bulunduğu pazarın özellikleri, hedef pazarın tanımlanması, pazardaki ürün çeşitleri, müşteri eğilimleri, müşteri ihtiyaçlarının neler olduğu,
- Rakipler ve pazar payları, gelişme eğilimleri, yapısal özellikleri,
- Bankanın pazar payı, pazarlama araçları ve dağıtım kanallarının saptanması,
- Bütçe ve yapılacak yatırımlar,
- Alternatif kaynaklar,
- Rakiplere göre avantaj ve dezavantajların belirlenmesi,
- Pazara sunulacak ürünler ve pazarın tanımlanması,
- Pazarlama stratejisinin oluşturulması ve izlenmesi,
- Yararlanılabilecek ve ortak hareket edilecek diğer kuruluşlar,
- Gelişmelerin değerlendirilmesi süreci

Kredi vermek için ilgili müşteri grubuna ulaşmada ve ihtiyaca yönelik kredi kullandırmada tüm bankalar çeşitli pazarlama stratejileri uygulamaktadır. Bankalar

⁶³ Levent Alpay, **Bireysel Bankacılıkta Pazarlama ve Satış**, TBB, İstanbul, 2000 s. 18.

kredi pazarlamak için artık sınırsız imkan ve yolları kullanarak yeni pazarlama stratejileri ortaya çıkarmaktadırlar. Özellikle, operasyonel faaliyetleri dışında, pazarlamada da teknolojiyi çok iyi kullanan bankalar her türlü iletişim aracını pazarlamada kullanabilmektedir. Bankaların kredi pazarlamada kullandığı başlıca yöntemler şunlardır;⁶⁴

2.2.1. Şube Pazarlaması

En sık kullanılan kredi pazarlama yöntemi bankaların şubelerinden yapılan pazarlamalardır. Şubeler bankayı temsil ettiği için, müşteriler için bankacılık işlemi yapmak ya da bankacılık ürünlerini kullanmak daha uygun ya da güvenilir gelmektedir. Şubelerde yapılan kredi pazarlaması gerek müşterilerin şubeye gelmesi yoluyla gerekse şube personelinin müşterilere farklı kanallarla ulaşması suretiyle yapılabilmektedir.

2.2.2. Merkezi Pazarlama Grubu Ürün Pazarlaması

Bankaların genel merkez pazarlama ekipleri, bazen şubelerin yetersiz kalabilecekleri konularda ya da uzmanlık gerektiren şube adına direkt olarak müşteri ziyaretinde ya da pazarlama faaliyetlerinde bulunabilirler.

2.2.3. Direkt Satış Ekipleriyle Yapılan Pazarlama

Bankalar direkt satış ekipleri ile şubelerinin olmadığı yerlere ve normalde şubeyi ya da telefon ve internet bankacılığı gibi herhangi bir pazarlama noktasını kullanmayan kişilere ulaşabilmektedir. Ayrıca, bankalar için hem personel ile yapılan hem de fiziken her yere ulaşılmasını sağlayabilen, maliyeti de çok düşük olan bir pazarlama türüdür.

2.2.4. Elektronik Ortamda Pazarlama

Elektronik bankacılık, elektronik kanallarla daha çok müşteriye ulaşmaya katkı sağlamaktadır. Günümüzde birçok banka elektronik bankacılık kanalıyla kredi pazarlaması yapmakta ve elektronik ortamda kredi başvurusu kabul etmektedir. Gelişen

⁶⁴ İnterbank, a.g.e., s-s, 42-44.

teknolojiyle birlikte artan internet kullanımı bankaların elektronik ortamda kredi pazarlamasına yönelmesinde büyük etken olmuştur.

2.2.5. Telefon Bankacılığı ile Pazarlama

Müşterilerine sınırsız ve hızlı hizmet sunarak her türlü pazarlama ya da hizmet kanalını kullanan bankaların hepsinin müşterileri ya da müşteri olmasa da bilgi almak isteyen kişiler için oluşturdukları 24 saat kesintisiz hizmet veren telefon bankacılığı merkezleri (Call Center) bulunmaktadır. Telefon bankacılığı aracılığıyla bankalar kişilere çok daha rahat ve daha az maliyetle ulaşabilmekte, kredi ürünlerini pazarlayabilmektedir.

2.3. BANKALARIN KREDİ PAZARLAMASINDA MÜŞTERİ YAPISI

Bankalarda kredi müşterileri genellikle bireysel ve ticari müşteriler olarak sınıflandırılabilir. Bireysel müşteriler bireyler ve kar amacı gütmeyen kurum ve küçük işletmelerden oluşmaktadır. Bireysel müşterilerin yararlandığı mevduat, repo, banka kartları, ATM, internet bankacılığı gibi bankacılık ürünlerinden birisi de tüketici kredileridir. Bireysel müşterilere sunulan kredi hizmetlerinden bazıları, taşıt kredisi, evlilik kredisi, konut kredisi, tatil kredisi, kredi kartı vb. dir. Bireysel müşteriler bankalarda belirli yaş gruplarına ayrılmakta ve kredi pazarlama çalışmaları bu yaş gruplarına göre düzenlenmektedir. Bunlar;⁶⁵

16-22 yaş arası genç gruba eğitim masrafları için kredi pazarlama yöntemleri geliştirilmektedir. 20-35 yaş arası gruba evlilik ya da araba, konut gibi taşınmaz alımına yönelik krediler sunulmaktadır. 35-55 yaş arası gruba yine kendi ihtiyaçları ya da çocuklarının ihtiyaçları doğrultusunda kredi pazarlama yöntemleri uygulanabilmektedir. Bankaların gerçek kişi müşterilerinin yanı sıra tüzel kişi müşterileri de (işletmeler) bulunmaktadır. İşletmeleri imalatçı, toptancı, perakendeci, ihracatçı, ithalatçı, hizmet işletmesi, taahhüt işletmesi olarak faaliyetlerinin niteliklerine göre sınıflandırmak mümkündür. Her tip işletmenin kendine has faaliyet özellikleri vardır ve ekonomi

⁶⁵ John Marsh, **Managing Financial Services Marketing**, İngiltere, 1992, s-s, 295-296.

içinde değişik fonksiyonlara sahiptir. Bu grupların farklılığı ihtiyaçlarının da farklı olması sonucunu doğurur. Kredi müşterisinin ihtiyacının doğru olarak tanımlanması, kredi pazarlama yöneticisinin vade, miktar, teminat açısından doğru kredi kararları verebilmesi açısından son derece önemlidir. Bankaların en önemli kredili müşteri gruplarından biri olan işletmeleri aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür:⁶⁶

2.3.1. İmalatçılar

İmalatçılar, sattıkları malın üreticisidirler. İmalatçıların faaliyet döngüsü nakitle veya hammaddenin satın alınmasında kullanılan ticari borçla başlar. Bu nedenle üretime başlama esnasında hammadde alımı veya duran varlık yatırımı için krediye ihtiyaç duyarlar.

2.3.2. Toptancı firmalar

Toptancı firmalar üretici firmalar gibi sattıkları malın üretimini yapmazlar. Faaliyet amaçları, pazarlanabilir koşullarda mal alıp bunları belirli bir karla satmaya yöneliktir. Temelde toptancılar üreticilerle, nihai dağıtıcı rolüne sahip olan perakendeciler arasında aracı vazifesi gören stok yöneticisi durumundadırlar. Toptancı firmaların faaliyet döngüsü üreticiden mal almak için gerekli olan paranın temini ile başlar. Toptancı işletmelerin temel özelliği büyük miktarlarda stokların alınıp satılmasıdır. Bu nedenle stokların temini veya alacak tahsil-borç ödeme sürelerinin uyumsuzluğu nedeniyle nakit kredi ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır.

2.3.3. Perakendeciler

Perakendeciler bitmiş ürün şeklindeki malları toptancılardan veya doğrudan üreticiden satın alırlar. Toptancı firmalarda olduğu gibi gerekli olan sermaye, satış hacmine ve sektöre bağlı olarak değişir. Yüksek bir satış hacmine sahip olan firma, önemli ölçüde stok tutmak zorunda olacağından nakit ihtiyacı da fazla olacaktır.

Perakendeci firmaların değerlendirilmesinde anahtar noktalardan biri stokların dönüş hızıdır. Perakendeciler çok sayıda maldan oluşan büyük miktarlardaki stokları

⁶⁶ Belkıs Seval, a.g.e., s. 78.

döndürebilecek talebe sahip olmalıdırlar. Tüketicilerdeki talep değişikliği bu döngüyü zorlayabilir. Bu nedenle perakendeci firmaların faaliyet süreci içerisinde nakit kredi gereksinimleri doğabilecek ve bu nedenle bankanın kredi pazarlamacıları sektörün ve firmanın çalışma koşulları hakkında araştırma yaparak hangi durumlarda kredi ihtiyacının doğacağı tespit edilerek doğru zamanda pazarlama faaliyetlerini başlatacaktır.

2.3.4. Taahhüt İşletmeleri

Taahhüt sektörü değişik faaliyetlerle uğraşan çok sayıda bireyi ve şirketi kapsar. Konut dahil her türlü bina inşaatı, yol, köprü, baraj, liman, okul gibi bayındırlık tesislerinin inşaatının yanı sıra çeşitli özellik gösteren taahhüt işleri de bu endüstrinin kapsamına girer. Taahhüt firmaları işçilik ödemelerini derhal yapmak zorunda olmaları, istihkaklardan yapılan kesintiler ve tamamlanmamış işlerden doğan alacaklar gibi nedenlerle banka kredilerine başvururlar. Bankalar genellikle proje bazında işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik fon temin ederler. Bu durumda kredi pazarlamacısı firmanın mevcut ve potansiyel projelerin hangi aşamalarında nakit veya gayrinakit kredi ihtiyaçlarının doğacağını belirleyerek firmaya uygun koşullarda kredi verilmesi konusunda pazarlama faaliyetlerini uygulamaya başlayacaktır.

Hukuksal anlamda da kredi kullanılacak kişiler ayrılmıştır. Kredi kullanılacak kişiler Türkiye’de yerleşik şahıslar (Gerçek kişiler ve tüzel kişiler), yabancılar, yurtdışındaki şahıslar, Türk ve yabancı bankalar olabilir.⁶⁷

2.3.5. Türkiye’de Yerleşik Gerçek Kişiler

Kendisine kredi açılacak bir gerçek kişinin öncelikle reşit ve mümeyyiz olması gereklidir. Ancak, bu niteliklere sahip olmayan gerçek kişilere kanuni temsilcileri (veli veya vasi) aracılığıyla kredi açılabilir. Gerçek kişiler arasında genellikle tacir sıfatına sahip olanlara kredi açılmaktadır. Türkiye’de yerleşik kişilere, mevzuatta öngörülen her türlü Türk lirası nakdi ve gayri nakdi kredi açılması mümkündür.

⁶⁷ TBB, **Hukuksal Açıdan Krediler**, s-s, 25-28.
<http://www.tbb.org.tr/tr/ArastirmaşveşYayinlar/Yayinlar.aspx> (12 Ocak 2011)

2.3.6. Türkiye’de Yerleşik Tüzel Kişiler

Tüzel kişilikleri Özel hukuk tüzel kişileri ve Kamu hukuku tüzel kişileri olarak ayırabiliriz. Özel hukuk tüzel kişileri içinde ticaret şirketleri, kooperatifler, vakıflar ve dernekler yer almaktadır. Kural olarak bunların hepsine kredi açmak mümkünse de bankaların uygulamasında daha çok ticaret ve sanayi iş kollarında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilere kredi verilmektedir.

2.3.7. Yabancılar

Türkiye’deki yabancılar kredi açılmasında esas itibariyle yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak bir yabancı Türkiye’de ekonomik faaliyette bulunabilmesi için gerekli sermayeyi döviz olarak Türkiye’ye getirmesi, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Bakanlıktan izin alması ve verilen izin çerçevesinde faaliyet göstermesi gerekir. Bu bakımdan Türkiye’de ekonomik faaliyette bulunan yabancılarla kredi ilişkisi tesis edilmeden önce söz konusu izin belgesi görülmeli ve buna göre hareket edilmelidir.

2.3.8. Yurt Dışına Kredi Açılması

Bankaların yasal mevzuat, Bankanın mevzuatı ve bankacılık teamülleri çerçevesinde yurt dışına nakdi ve gayri nakdi YTL kredi açması serbesttir. Bu kredilerde vade konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır. Bankalar alınmış izinler çerçevesinde yurt dışında iş yapan Türk müteşebbislerine yurt dışındaki faaliyetlerini teşvik etmeleri koşuluyla nakdi döviz kredisi açabilir.

2.3.9. Türk ve Yabancı Bankalara Kredi

Bankalar yasal mevzuat ve bankanın mevzuatı çerçevesinde yurt içi ve yurt dışındaki bankalara da kredi açabilir. Ayrıca bankalara kontrgaranti, teminat mektubu, aval kabul ve teyitleri gibi gayri nakit işlemler için de kredi tahsisi söz konusu olmaktadır.

2.4. MÜŞTERİNİN BANKA SEÇİMİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Müşterilerin çalışacağı bankayı belirlerken göz önünde bulunduracağı belirli unsurlar vardır. Bankalar, kredi pazarlama yöntemleriyle doğru müşterilere zamanında ulaşmayı hedeflerken bu unsurları dikkate almalıdır. Müşterilerin banka seçimini etkileyen başlıca unsurlar ;⁶⁸

2.4.1. Maliyeti

Bir kişi ya da firma çalışacağı bankayı belirleme aşamasında öncelikle o bankanın uyguladığı faiz ve komisyon fiyatlarının diğer bankalarınkilerle karşılaştırarak, o bankayla çalışmanın kendi maliyetlerini nasıl etkileyeceğini araştırır. Bazı kişi ya da firmalar bankalardan yararlanacağı tüm hizmetler için tek tek fiyat alarak her birini fiyatın en uygun olduğu yere yönlendirirler. Bazıları da nakit kredi fiyatının en uygun olduğu bankaya diğer işlemlerini de yönlendirmekte, kredi ihtiyaçlarını da aynı bankadan karşılayarak ve mevduat hesabını hareketli tutarak, ucuz fiyatla kredi kullandığı bankaya verim sağlayabilme düşüncesini gütmektedir. Bu nedenle, bankalarda fiyatlama gerek piyasada belirli bir imajın oluşturulması, gerekse pazar payının belirlenmesi açısından çok önemli bir rol oynamaktadır.

2.4.2. Hizmet Kalitesi

Müşteriler bazı durumlarda en ucuz fiyat veren bankayı reddederek işlemlerini daha pahalı ancak daha çabuk ve hatasız şekilde yürüten bankaya yönelmektedirler. Çünkü uzun vadede, yapılan hatalar ve zaman kaybının maliyeti daha fazla olabilmektedir. Bu nedenle bankalar, uyguladıkları fiyat ve sundukları hizmet kalitesi ikileminde, çözümü bularak müşterilerin tercih edeceği noktaya yaklaşmak zorundadır.

⁶⁸ İnterbank, a.g.e., s. 55.

2.4.3. Fiziksel Yakınlık

Bankalararası uygulamalarda çok büyük farklılıklar olmadığı durumlarda müşteriler gerek kredi gerekse tüm ürünlerde çalışacakları bankayı tespit ederken çalışma yerine en yakın olanı tercih edebilmektedir.

2.4.4. Kişisel İlişkiler

Banka personeli, özellikle şubelerde şube yöneticileri ile müşterilerin birbirlerini tanımaları, önceden mevcut olan bir dostluk ilişkisi, müşterinin o bankayla çalışmasında önemli bir rol oynayabilmektedir.

2.4.5. Alışkanlık

Yıllardan beri süregelen bir alışkanlıkla, bir bankayla çalışmaya devam edilebilmektedir. Müşteri ile banka arasında duygusal olarak kurulmuş bu ilişki uzun süre devam eder.

2.5. BANKALARDA KREDİ ARZINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERLER

Bankaların ve kredi veren diğer kurumların kredi politikalarını belirleyen ve kredi arzını etkileyen belirli faktörler bulunmaktadır. Bunlar;⁶⁹

2.5.1. Maliyet Faktörü

Banka ve tüketici finansman şirketlerinin kredi arzını belirleyen faktörlerin başında maliyet faktörü gelmektedir. Bankalar mevduat ve diğer finansman kaynaklarını ihtiyaçları olan kesime plase ederek aracılık görevini yerine getirirler. Sendikasyon kredileri gibi kaynakların maliyeti bankaların ve ülkelerin kredibilitesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ancak bankalar için kredi vermenin fırsat maliyetlerinden biri olan İnterbank faiz oranları genelde kredi oranlarının belirlenmesinde temel unsur olarak kabul edilmektedir. Finansal sistem içindeki

⁶⁹ Türkan E. Yükseler Z. **Türkiye’de Hane Halkı:İşgücü,Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi** , <http://www.ku.edu.tr/ku/EAF/hh.pdf> (10 Şubat 2011)

rekabet, yasal düzenlemeler, enflasyon oranı ve geleceğe yönelik beklentiler kredi fiyatlandırmasında ve arzında rol oynayan önemli faktörler olarak yer almaktadır.⁷⁰

2.5.2. Parasal Aktarım Mekanizması

Merkez bankası para politikası araçlarını enflasyonu kontrol altında tutmak için kullanmaktadır. Para otoriteleri bu araçlar sayesinde ekonomideki para miktarını ayarlayıp, toplam arz ve talebi etkileyerek enflasyonu kontrol altında tutmaktadırlar. Parasal daralmanın neden olduğu banka kredilerindeki düşüş diğer finansman kaynaklarına erişim imkânı olmayan tüketiciler açısından büyük önem taşırken bu aslında kredi kanalının hane halkı bilançosu üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir. Kredi kullanımları kişi ve firmaların borç edinebilme kabiliyetlerini arttırıp tüketim seviyelerinin daha rahat ayarlanabilmesine de olanak sunmaktadır.

Bankaların kredi arzını etkileyen faktörler yukarıda açıklandığı gibi makro faktörler olabileceği gibi, bankaların kredi arzını etkileyen mikro faktörlerde bulunmaktadır. Mikro faktörler müşteri odaklı olabileceği gibi, buldukları piyasalara göre de değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin; aşırı rekabet bankaları daha çok kredi arzına yönelmektedir. Bankaların karşılaştıkları en önemli riskler müşterilerden kaynaklanmaktadır. Bankalar bunun için belirli notlama sistemlerini kullanmakta ancak bun rağmen kontrol edilemeyen risklerden dolayı temerrüt riski artmaktadır. Bankaların kredi arzına yönelik geliştirdikleri politikalar risk unsuru üzerine olmaktadır.

⁷⁰ Aysan, A.F. ve Müslüm, N.A. “**The Failure of Competition in the Credit Card Market in Turkey**”, İstanbul, 2006, s.48.

2.6. BANKALARIN KREDİ PAZARLAMA TALEPLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.6.1. Kredi Teklifinin Hazırlanması

Bankalar tarafından kredi teklifleri hazırlanırken belirli kriterler dikkate alınmalıdır. Bunlardan en önemlileri aşağıda açıklanmıştır:⁷¹

- **Faaliyete Yönelik**

Kredi teklifi yapılması planlanan müşterinin öncelikle ticari faaliyetinin net bir biçimde anlaşılması ve finansman ihtiyacının tespiti gerekir. Firmalarda faaliyetten kaynaklı dönersellik, mevsimsellik etkileri var ise, değerlendirmeler yapılırken bunun da dikkate alınması gerekmektedir. Zira firmanın yıl içerisinde faal olmadığı bir dönemde incelenmesi sonucunda, şirketin gerçek hacminin anlaşılabilmesi çok mümkün olmayacaktır.

- **Finansal Duruma Yönelik**

Gerçek kişilerde iş, sektör ve gelir bilgileri dikkate alınarak kredi teklifi hazırlanır. Firmalarda ise, firmanın devam etmekte olan asıl faaliyetinden para kazanıp kazanmadığı, faaliyet karı elde edip etmediği mutlaka sorgulanır. Firma borçlarının vade yapısı (kısa-uzun vade), borçların dağılımı incelenir.

- **Kredinin Kullanım Amacına Yönelik**

Şahıslara ve firmalara kredi teklifleri hazırlanırken ihtiyaca yönelik teklifler dikkate alınmalıdır. Örneğin; firmalara büyümeye ve üretime yönelik kullanılacak kredi teklifleri sunulmalıdır.

⁷¹ TBB, **Hukuksal Açıdan Krediler**, s.73.

<http://www.tbb.org.tr/tr/ArastirmaşveşYayinlar/Yayinlar.aspx> (14 Ocak 2011)

- **Kredinin Teminatına Yönelik**

Tesis edilmesi planlanan kredinin, banka açısından güvencesi anlamına gelen teminat bilgilerinin detaylı olarak belirtilmesi gerekir. Seçilen teminatın müşteri açısından gerçekleştirilebilir olması, tesis edilecek kredi türüne ve vadesine uygun olması gerekir.

- **Kredinin Vadesine Yönelik**

Müşteriye tesis edilmesi gereken kredinin vadesi firmanın krediyi kullanım amacıyla ve kredinin türüyle uyumlu olmalıdır. Örneğin; bir firmaya hazırlanan stok alımı için 5 yıl vadeli kredi talebi, stokların satışının 1 yıl içinde gerçekleşeceği düşünüldüğünde uyumsuz bir vadedir.

- **Kredinin Geri Ödeme Kaynağına Yönelik**

Müşterilere tesis edilen kredilerin en önemli ve birinci ödeme kaynağı müşterinin geliri ya da firmanın kendi ticari faaliyetidir. Geliri yüksek olan ya da karlı çalışan, yaptığı işten para kazanan bir firmanın kredilendirilmesi daha az risklidir. Bundan dolayı kredi kullanacak şahıs ya da firma için tüm ek gelirlerin de detaylı olarak belirtilmesi gerekir.

- **Moraliteye Yönelik**

Müşterinin ya da firmanın ve ortakların piyasa ve banka nezdindeki kredibilitésinin yüksek olması özellikle kefalet karşılığı tesis edilecek kredilerde çok daha önem arz etmektedir. Burada öncelikle olumsuz kayıtların varlığı sorgulanmalıdır.

2.6.2. Kredi Talebinin Ret Nedenleri

Taleplerin red nedenleri üç ayrı grupta incelenebilir:⁷²

Müşterilere İlişkin Red Nedenleri

- Firmanın hukuken borçlanma ehliyetinin olmaması ve ya talebin yetkililerce yapılmaması,
- Firmanın likidite durumunun borç ödemeye elverişli olmaması,
- Firmanın özsermayesinin yetersiz, borç / özsermaye oranının aşırı derecede yüksek oluşu,
- Firmanın geçmiş yıllardaki faaliyet sonuçlarının yetersiz veya başarısız bulunması (karının çok az oluşu veya zarar etmesi),
- Firma yöneticilerinin yeteneklerinin işi yönetmek için yeterli görülmemesi (planlama, politika saptama, organizasyon, faaliyetleri koordine etme, teknik düzeyde karar alma, kontrol, firma dışı gruplarla iyi ilişkiler kurma gibi),
- Firmanın gelecek yıllarda yaratacağı fonlarla alacağı krediyi geri ödeyememe olasılığının yüksek olması,
- Firmanın, konjonktürel hareketlerden büyük ölçüde etkilenmesi, satış hacminin ve faaliyet sonuçlarının istikrarsız olması,
- Firmanın geçmiş dönemlerde, borçlarını ve banka kredilerini geri ödemedeki gösterdiği gecikmeler, protestolar, karşılıksız çekler,
- Kredi için gösterilen teminatın istenilen tutar veya nitelikte olmayışı,
- Firmanın çok yeni, başarılarının henüz mali tablolarla saptanmamış olması, o iş kolundaki tecrübe ve başarı durumlarındaki kuşku, projesinin karlı görülmemesi,

⁷² Burçak Ilık, **Kredi taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Analiz ve Bir Uygulama** (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2004, s.19.

- Yapılan istihbarat sonunda, firmanın sahip veya yöneticilerinin moralitelerinin düşük olduğunun anlaşılması.

Bankaların Kredi Politikalarına İlişkin Ret Nedenleri

- Talep edilen kredinin vadesinin, bankanın öngördüğünden uzun oluşu,
- Talep edilen kredi tutarının çok yüksek oluşu,
- İstenilen kredinin bankanın verdiği kredi türlerinden olmayışı,
- İş kolunun bankanın kredi verdiği sektörden olmaması,
- Firmanın yeterli randıman sağlayamaması veya sağlayamayacak durumda olması,
- Talep edilen kredi türünün randımansız oluşu,
- Kredi talep edilen sektör veya türüyle ilgili limitlerin dolu olması,
- Döviz pozisyonunun uygun olmaması,
- Kaynakların talebi karşılamaya elverişli olmaması.

Mevzuata İlişkin Ret Nedenleri

Talebin mevzuata göre, örneğin, Bankalar Kanunu'nun 38, 39, 41 ve 50. maddelerine, Türk Parası Kıymetini Koruma Yasasına ilişkin kararlara uygun olmaması veya kredinin kullanılabilmesi için yetkili mercilerden gerekli izin alınmamış olması kredinin ret nedeni olabilir.

2.6.3. Kredinin Açılması ve Kullanılması

Kredinin açılması ve kullanılması aşağıdaki aşamalara tabidir;⁷³

- **Kredinin açılması (onaylanması)**

Bankalar müşterinin başvurusu ile ya da pazarlama yetkililerinin teklifleri ile müşterilerine kredi açarlar. Kredi açılmadan önce müşteri istihbaratı yapılır ve daha sonra firmanın mali analizini yapmak ve kredibilitesini ölçmek üzere, firmadan mali tabloları ile kuruluş belgeleri istenir. Firmalarca "Hesap Vaziyeti"nin Bankaya verilmesi "Bankalar Kanunu" gereğidir. Yapılan incelemeden sonra talep edilen kredinin kullanımının onay makamınca uygun görülmesi halinde belirlenen teminatların tesis edilmesiyle birlikte kredi açılır.

- **Kredilerin Kullanılması**

Bankaların kredi kullanması, Bankalar Kanunu ile mevcut usul ve kurallar dahilinde şubeler aracılığı ile banka genel müdürlükleri tarafından yönetilir. Gerçek ve tüzel kişilere verilecek olan krediler, belli miktarlardaki yetki sınırları içinde, sırasıyla Yönetim Kurulu, Kredi Komitesi, Genel Müdürlük, Bölge Müdürlükleri ve Şube Müdürlükleri tarafından açılabilir. Kredi açmaya yetkili bu organlara göre kredi işleri, bankaların genel müdürlükleri ile şubelerinde yapılır. Bölge müdürlükleri ise, genel müdürlük tarafından verilen yetki sınırları içinde tıpkı genel müdürlük gibi çalışır.

- **Genel Kredi Sözleşmesi veya Taahhünamesi**

Lehine kredi tespit edilen bütün gerçek ve tüzel kişilerden kredinin kullanımından önce ve tüm kredilerini kapsayacak şekilde alınan imzalı belgelere "Genel Kredi Sözleşmesi veya Taahhünamesi" denir. Kredi sözleşmeleri, tek taraflı birer taahhütname şeklinde olabildikleri gibi iki taraflı birer sözleşme şeklinde de olabilirler. Tek taraflı taahhünameseler yalnız kredi müşterileri tarafından imzalandığı halde, iki taraflı sözleşmeler, müşteri ve banka olmak üzere iki tarafça imzalanır. "Genel Kredi Sözleşmesi veya Taahhünamesi" aşağıdaki hususları içerir:

⁷³ Garanti Bankası, a.g.e., s. 73.

- Kredinin toplam limiti,
- Bankanın krediye uygulayacağı faiz tahakkuk dönemi,
- Krediye tahakkuk ettirilecek faiz, komisyon, gider vergisi ve temerrüt faizi,
- Banka açıkça fesih ihbarında bulunmadığı sürece hesap veya hesapların kesilmesi halinde dahi, sözleşmenin yürürlükte kalacağı,
- Banka alacağını kefalet veya maddi teminat ile sağlamlaştırma gereğini duyduğu takdirde bu isteğin derhal yerine getirileceği, bu durumda yapılacak masraf, sigorta ve muhafaza ücretlerinin müşteri tarafından ödeneceği,
- Hesabı kullanmaya yetkili firma temsilcilerinin isim ve imzaları,
- Kredi borçlusunun ve kefillerinin kanuni ikametgâhları,
- Anlaşmazlık halinde yetkili olan mahkemeler,
- Krediye teminat olarak kefalet alınması halinde kefil veya kefillerin sözleşmedeki özel madde üzerine “müşterek borçlu ve müteselsil kefil” sıfatıyla imzaları

➤ **Sigorta Yapılması**

Kredi kullandırılan gerçek kişilere ve firmalara kredi tutarı, kredi vadesi ve kredi riskine göre teminatları olan farklı sigortalar yapılmaktadır.

Bu aşamalardan sonra kredi kullandırımı gerçekleşir.

• **Teminatlar**

Kredinin birincil geri ödeme kaynağı müşterinin kredi değerliliğidir. Teminatlar kredinin geri ödenmeme ihtimaline karşı alınmış çok önemli ödeme kaynakları olmakla birlikte kredi verilmesinin temel dayanağı ve birincil ödeme kaynağı

olarak görülmemelidir. Bankalar, sürede nakde dönüşebilecek ve kredi ödemesini güvence altına alan teminatların kullanılmasına özen gösterir. Kefalet, araç rehni, nakit blokaj, sigorta ve ipotek, alınan belirli kredi teminatlarıdır.

- **Kredinin Tasfiyesi**

Kullandırılan krediye ilişkin anapara, faiz, komisyon, vergi ve fon payı şeklindeki kesintilerin tamamının tahsil edilmesi ile o kredinin riski sıfırlanmış olur. Kredi ilişkisinin tasfiyesi ise riski sıfırlanmış olan kredi hesabına ilişkin limitin tekrar kullanılmamak üzere iptal edilmesi ile olur. Kredi ilişkisi, haciz, iflas, konkordato, ödemeyi tatil, hacir altına alınma, devamlı protesto, ticari terk, ölüm, mahkumiyet, şirketlerde infisah ve tasfiye, aşırı borçlanma vb. nedenlerle gerçek ve tüzel kişilerin durumlarında meydana gelen olumsuz değişiklikler, kredinin işleyiş biçimi açısından banka kredi politikalarına uymaması, banka likiditesindeki olumsuz gelişmeler, gibi nedenlerle imzalanan sözleşme veya taahhütname hükümleri doğrultusunda banka tarafından tasfiye edilebilir. Kanuni takibe geçilebilmesi kredinin, müşteriden geri talep edilebilir hale gelebilmesi için öncelikle kredinin kat edilerek, kat ihtarnamesi ile borçludan istenmesi, bir başka anlatımla müşterinin temerrüde düşürülmesi gerekir. Borcun geri ödenmesini talep eden ihtarnameler genellikle noter aracılığı ile gönderilir.

2.7. KREDİLENDİRME SONRASI BANKA MÜŞTERİ İLİŞKİSİ

Kredi kullanımından sonra kredi süreci boyunca bankalar müşterilerini yakından takip etmek zorundadır. Takip edilecek en önemli etkenler şunlardır:⁷⁴

2.7.1. Müşterinin Mali Durumu

Kredi verilen kişi ya da firmanın mali durumunda bir değişiklik olup olmadığı kredinin ödenme süreciyle doğrudan etkili olduğundan bankaların, kişilerin gelirlerini ve firma mali verilerini sıklıkla güncelleyerek müşteri bilgilerini güncel tutmaları gerekmektedir.

⁷⁴ İnterbank, a.g.e., s. 48.

2.7.2. Piyasa Değerlendirmesi

Kredi kullandırılan müşteriler için bankalar, kredi sürecinde piyasa araştırması yaparak, riskli bir durumla karşılaştıklarında risklerini kontrol altına almak ve kredi ödemeleriyle ilgili gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

2.7.3. Kredi Taksitlerinin Ödenmesi

Bankalar kredi taksitlerinin düzenli, ödenip ödenmediğini takip etmeli ve ödeme aksaklıklarında müşterilerine bilgilendirmede bulunarak kredi taksitlerinin ödenmesini sağlamalıdır.

2.7.4. Müşteri İletişim Bilgilerinin Güncellenmesi

Kredi süreci boyunca bankaların müşterilerine gerektiğinde ulaşabilmeleri için müşterilerinin adres telefon ve diğer iletişim bilgilerini sıklıkla güncellemeleri gerekmektedir.

2.8. 2000-2008 YILLARI ARASINDA TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PAZARLANAN KREDİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YORUMLANMASI

2.8.1. Kriz Döneminin Genel Değerlendirmesi

Türkiye ekonomisi, 1990'lı yıllardan itibaren arka arkaya krizlerle karşı karşıya kalmış, uygulamaya konulan istikrar programlarının çeşitli nedenlerle sonuçlandırılmaması nedeniyle ekonomideki sıkıntılar, uluslararası sermaye hareketlerinin hız kazandığı 2000'li yıllarda daha da artmıştır. Bu dönemde bankacılık sektöründe makroekonomik istikrarsızlık, kamu bankalarının sisteme yansıyan etkisi, sektördeki küçük ve parçalı yapı, risk yönetimi konusundaki eksiklikler gibi temel sorunlar, 2001 yılı Şubat ayında yaşanan finansal krizin derinleşmesine ve sistemik bankacılık krizine dönüşmesine neden olmuştur.

1999 yılında kurulan üç partili koalisyon hükümeti ile ekonomi yönetimi de yine üç parti arasında paylaşılmıştır. Dolayısı ile ekonomi yönetiminin bölünmesi de söz konusu olmuştur. Farklı görüşlere sahip üç partinin oluşturduğu koalisyon hükümetinin uyumlu bir şekilde görevini yerine getirememesi, piyasalarda güvensizlik ortamının oluşmasına neden olmuştur. Ekonomik yönden IMF ile 1999 yılında imzalanan Stand-By anlaşması sonrasında yaşanan güvensizlik ortamı, IMF' in yapısal reformlardaki gecikmeleri öne sürerek kredi dilimini ertelemelerine neden olmuştur. Bu gelişmeler piyasalarda likidite sıkıntısı yaşanmasına neden olmuş ve krizin oluşmasına zemin hazırlamıştır. 21 Şubat 2001 tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda (MGK) Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasında yaşanan gerginlik Şubat 2001 ekonomik krizini tetikleyen önemli etkenlerden biri olmuştur.⁷⁵

Aralık 1999'da Türkiye, enflasyon oranını 2002 yılının sonunda tek haneli rakamlara indirmeye yönelik bir dezenflasyon programını uygulamaya koymuştur. Bu

⁷⁵ Hidayet Keskin, Hakan M. Kuriş, Canan Şentürk, **2001 Krizinin ekonomik ve Siyasi Yönleri Üzerine Bir Değerlendirme Çabası**, s.52. http://sosyalbilimler.sdu.edu.tr/PDF/yil2_sayi4_03.pdf (13.11.2011)

program, IMF'nin görüşü doğrultusunda hazırlanmıştır. Programın hedefleri 3 yıl içinde enflasyonu tek haneli rakamlara düşürmek, reel faizleri azaltmak ve bu sayede kamu kesiminin finansman dengesini sağlıklı ve sürdürülebilir bir hale getirmektir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için program üç temel üzerine oturtulmuştur. Bunlar; kamu kesimi reformu yapılması, döviz çıpasına bağlı para programı uygulanması ve sosyal güvenlik, özelleştirme ve tarım kesimine yönelik yapısal nitelikli reformların gerçekleştirilmesidir. 2000 yılı sonunda TEFE'nin %20, TÜFE'nin %25, 2001 yılı sonunda sırasıyla %10 ve %12, 2002 yılı sonunda ise %5 ve %7 olarak gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Bu programın aksayan yönleri de Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.⁷⁶

Türkiye'de Kasım 2000 krizinin ortaya çıkmasında özel ticari bankalar işlevsel bir rol oynamıştır. Kasım krizi daha çok özel bankaların açık pozisyonlarını kapatmak amacı ile döviz talep etmelerinden dolayı meydana gelmiştir. Diğer taraftan Şubat 2001'deki krizi oluşturan temel aktörler ise kamu bankaları olmuştur. Şubat krizi kamu bankalarının yeniden yapılandırılmalarında gecikme yaşanması sebebiyle, durumlarının daha da kötüleşmesi ve döviz talebinde bulunmaları sonucunda oluşmuştur. Gerek üç partinin kendi içindeki uyumsuzlukları gerekse meclisin beş partiden oluşan sonraları yedi partiye yükselen parçalı yapısı güncel gelişmeleri düzenleyecek topluma ivme kazandıracak yasa koyma işlemlerinin yeterince ve hızla yapılamamasına yol açmıştır. Siyasi ortama göre tepki veren ekonomi, bu dönemde kırılğan bir yapı sergilemiştir. 1999 Depremi, 2000 ve 2001 Krizleri, Irak Harekâtı'na karşı Türkiye'nin duruşu gibi gelişmelere başbakanın hastalığı, iktidarın büyük ortağı partinin ikiye bölünmesi ve diğer partilerin iç çalkantıları gibi etkenler eklenince ekonomi zor bir dönemden geçmiştir.⁷⁷

⁷⁶Hidayet Keskin, Hakan M. Kuriş, Canan Şentürk, **2001 Krizinin ekonomik ve Siyasi Yönleri Üzerine Bir Değerlendirme Çabası**, s.53. http://sosyalbilimler.sdu.edu.tr/PDF/yil2_sayi4_03.pdf (13.11.2011)

⁷⁷Hidayet Keskin, Hakan M. Kuriş, Canan Şentürk, **2001 Krizinin ekonomik ve Siyasi Yönleri Üzerine Bir Değerlendirme Çabası**, s.56. http://sosyalbilimler.sdu.edu.tr/PDF/yil2_sayi4_03.pdf (13.11.2011)

2000 yılının Kasım ayının ikinci yarısında faiz oranları önemli ölçüde yükselmiş, yurtdışına büyük boyutlu bir sermaye çıkışı yaşanmıştır. Krizin daha da derinleşmesini önlemek amacıyla Kasım ve Aralık aylarında bir dizi önlem uygulamaya konmuş ancak, 2001 yılı Şubat ayında Hazine ihalesi öncesindeki olumsuz gelişmeler uygulanan programa olan güvenin tamamen kaybolmasına neden olmuş ve Türk Lirasına karşı ciddi bir atak meydana gelmiştir. Tüm bu gelişmeler daha sonra 2000 Kasım-2001 Şubat Krizi olarak adlandırılan ve temelinde bir döviz kuru ve bankacılık krizi olan bir süreci tetiklemiştir. Piyasalarda artan gerginlik nedeniyle, yabancı yatırımcıların ülkeyi terk etme çabaları sonucunda Merkez Bankası 6 milyar dolar civarında döviz satışında bulunmuş, rezervler azalmıştır ve faiz oranlarının daha da yükselmesine yol açmıştır. Bu dönemde iç kaynakların yanı sıra dış finansman imkânları da değerlendirilmiştir. HM'nin IMF'den aldığı kredilerin önemli bir kısmı iç borç ödemelerinin finansmanında kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁸

Kredilerin bankacılık sektörünün toplam aktifleri içindeki payı 1990 yılında %47 iken 2000 yılında %33'e gerilemiştir. Benzer şekilde kredi/mevduat oranı 1990 yılında %84 iken, 2000 yılında %51'e inmiştir. Türkiye'de kredilerin GSMH'ya oranı benzer kategorideki ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Yatırımcı güvenindeki azalma, para ikamesi gibi hususlara ek olarak kamunun yüksek reel faizle özel yatırımları dışladığı görülmektedir. Sonuç olarak aracılık maliyetlerindeki yükseklik, bankacılık sektörünün finansal aracılık fonksiyonunun etkinliğini bozmuştur. Diğer yandan Hükümet 6 Aralık 2000 tarihinde, bankacılık sektörünün güçlendirilmesi, özelleştirmenin hızlandırılması ve IMF ile ilişkiler konularında kararlar almıştır. Bu kapsamda bankacılık sektörüne açılan kredilerin de hükümetin güvencesi altına alınacağı duyurulmuştur. Bu garantinin, TMSF tarafından yönetileceği ve Hükümet'in bu amaçla TMSF'ye yeterli miktarda finansman sağlayacağı belirtilmiştir.⁷⁹

⁷⁸ TCMB, **2001 Yıllık Rapor**, s. 32.

<http://www.tcmb.gov.tr/research/yillik/01turkce/bolumII2001.pdf> (01.11.2011)

⁷⁹ BDDK, **Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi**, s. 21

[.http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikraturkiyetecrubesi_3uncu_baski.pdf](http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikraturkiyetecrubesi_3uncu_baski.pdf) (01.11.2011)

2000 yılında bankacılık sektörünün aktif yapısında da belirgin bir değişim gözlenmiş ve kredilerin payında önemli bir artış olurken, likiditesi yüksek olan menkul kıymet portföyünün toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. Krediler içinde özellikle tüketici kredilerinde çok hızlı bir artış gözlenmiş ve tüketici kredileri bir önceki yılsonuna göre yaklaşık 4 kat artış göstermiştir. Kredilerde dikkat çeken bir diğer gelişme, mevduattaki yapının tersine, yabancı para cinsinden kredilerdeki artışın sınırlı kalması, Türk Lirası cinsinden kredilerin ise önemli oranda artış göstermesidir. Aktif ve pasif yapısındaki bu gelişmeler sonucunda 2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmıştır.⁸⁰

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinde dikkat çekici olan bir diğer husus, krizlerin kısa zaman aralıklarında gerçekleşmiş olmalarıdır. Kasım krizi 20-22 Kasım 2000 arasında en derin noktasına hızla ulaşırken, Aralık ayı ortalarında görece istikrar sağlanmıştır. Benzer biçimde Şubat 2001 Krizi, 21-22 Şubat tarihlerinde ortaya çıkmış ve Mart ayı itibarıyla yeni programın açıklanmasıyla biten çok hızlı bir süreç yaşanmıştır.

Tablo 1:Türkiye'nin Kredi Derece Notlarındaki Değişim

Moody's	Standard & Poor's	Fitch	JCR
15.01.2002 B1 (DG)	29.01.2002 B- (PG)	05.02.2002 B (NG)	01.03.2002 B
06.04.2001 B1 (NG)	30.11.2001 B- (DG)		
	11.07.2001 B- (NG)	02.08.2001 B (NG)	18.07.2001 B- (NG)
	27.04.2001 B- (NG)	02.04.2001 BB- (NGİ)	20.04.2001 BB- NG)
	16.04.2001 B- (NG)		
21.02.2001 B1 (DG)	23.02.2001 B (NGİ)	22.02.2001 BB- (NGİ)	07.03.2001 BB
	21.02.2001 B-1-(NGİ)	27.04.2000 BB-	
21.12.2000 B1 (PG)	05.12.2000 B+ (DG)		
24.07.2000 B1 (PG)	25.04.2000 B+ (PG)	10.04.2000 B+ (PGİ)	28.01.2000 BB+
30.11.1999 B1 (PG)	10.12.1999 B (PG)		23.08.1999 BB (İ)
	21.01.1999 B (DG)		

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı NG: negatif görünüm; NGİ: negatif görünümle izleme; D: durağan; DG: durağan görünüm; PG: pozitif görünüm; PGİ: pozitif görünüm izleme; İ:izleme

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi bu dönemde uluslararası derecelendirme kuruluşları da Türkiye'nin kredi notunda değişikliğe gitmişlerdir. Bu notlardaki bir sonraki değişim ise, 2002 yılının başında gerçekleşmiştir. Nitekim kredi derecelerindeki

⁸⁰ BDDK, **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı**, s. 8
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf (09.11.2011)

bu değişim kamu ve özel kesim için küresel piyasalardan borçlanma maliyetlerinin yükselmesine neden olurken, Türkiye'ye yönelik yabancı sermaye hareketlerini de olumsuz etkilemiştir.

Yukarıda sunulan olumsuz gelişmelere bağlı olarak 2001 yılı Eylül ayında son bir yıllık veriler üzerinden bankacılık sektöründe özellikle orta ve küçük ölçekli bankalar grubunda küçülme yaşanmış, bankaların öz kaynaklarında ciddi reel kayıplar olmuştur. Ekonomik beklentilerdeki olumsuzluklar, özel sermayeli bankaların kredi hacminin daralmasına yol açmıştır. Ekonomik aktivitedeki yavaşlama sonucu kredilerin takibe dönüşme oranı, 2001 yılının ikinci çeyreğinden itibaren önemli ölçüde artmıştır. 2001 ekonomik kriz nedeniyle, bankalara ve diğer mali kuruluşlara olan kredi borçlarını ödeyemeyen firmalara, faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için kredi borçlarını yeniden yapılandırma ve gerekirse ek kaynak sağlama imkânı veren 4743 sayılı Kanun uygulamaya konmuştur. İstanbul Yaklaşımı uygulaması, Haziran 2002-Haziran 2005 tarihleri arasında yürütölmüş, bu dönemde 221 adedi büyük, 101 adedi küçük ölçekli olmak üzere toplam 322 adet firmaya ait 6.021 milyon dolar tutarında borç yeniden yapılandırılmıştır. Yeniden yapılandırılan kredi tutarı, 2002 yılı sonu itibarıyla bankacılık sistemindeki toplam brüt kredi hacminin yaklaşık %16'sı seviyesindedir. Bankaların yeniden sermayelendirilmesi aracının kullanılması, sektöre makro ölçekte müdahale edilmesini sağlamıştır.⁸¹

Bankacılık sisteminde enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmesi ile bankaların performansları daha sağlıklı olarak değerlendirilebilir hale gelmiştir. Krediler için ayrılan karşılıklar konusunda da benzer bir yaklaşımla; nakdi krediler için %0,5, gayri nakdi krediler için %0,1 olarak öngörölen genel karşılık oranları, 6 Şubat 2008 tarihinde yayımlanan düzenleme ile Karşılık Yönetmeliğinde, Birinci Grup nakdi krediler için %1, gayrinakdi krediler için %0,2; İkinci Grup nakdi krediler için %2 ve gayrinakdi krediler için %0,4 olarak belirlenmek suretiyle sıkılaştırılmıştır. 22 Mart 2008 tarihinde yayımlanan yönetmelik değişikliği ile kredi kartları ile yapılan taksitli alışverişlerden kaynaklanan kredilerin geri ödeme vadesi dönemi içinde ekonomide

⁸¹ BDDK, **Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi**, s. 73.
<http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/CalismaşRaporlari/7378Krizden%20%C4%B0stikrara%20T%C3%BCrkiye%20Tacr%C3%BCbesi.pdf> (01.11.2011)

yaşanacak olumsuz bir gelişmenin müşterilerin geri ödeme gücü kabiliyetlerini zayıflatma olasılığı ve bu kredilerin teminatsız olması hususları dikkate alınarak, taksitli alışverişlerden doğan kredilerin vadelerine kalan süreye göre risk ağırlıklarının artırılması sağlanmıştır. Öte yandan, kredilerin ve diğer alacakların yeniden yapılandırılmasına ilişkin düzenlemede geçici bir süre esnekliğe gidilmiş, finansal varlıkların başka bir kategoride sınıflandırılmasına izin verilmiş, dövizde endeksli finansal araçlardan kaynaklanan nakit akışları yabancı para (YP) likidite yeterliliği hesaplamasında dikkate alınmış, ani mevduat çekilişlerini karşılayacak düzeyde asgari likidite düzeyi uygulamasına geçilmiştir. Hane halkları ve şirketler kesimine yönelik olarak, bankacılık sektörünün kredi kullandırma olanaklarının geliştirilebilmesini teminen, karşılıklar yönetmeliğinde yapılan düzenleme değişikliği ile bankaların ayırmak zorunda oldukları karşılık tutarları gevşetilmiştir.⁸²

Bankacılık sektörü Kasım krizi sonrasında faiz riski, Şubat krizi sonrasında ise hem faiz hem de kur riski sonucu önemli kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. BDDK bu süreçte, özellikle sisteme güveni ve istikrarı zedeleyici, itibar riskine yol açıcı davranış ve tutumlardan kaçınılması, birlik ve bütünlük içerisinde bulunulması hususunda çabalar sarf etmiştir. Yaşanan finansal krizlerin yönetimi sürecinde, ekonomi yönetiminde bulunan kurumların daha uyumlu bir çerçevede çalışmasını, sistemdeki finansal kuruluşlara müdahalenin esaslarını belirlemek, kamu zararının en azda tutulmasını temin etmek, kamu bankalarının finansal sistem üzerindeki baskılarını azaltmak ve yine finansal kuruluşların sağlamlılığını ve etkinliğini güçlendirmeyi amaçlayan bir dizi düzenleme hızla hayata geçirilmiştir. Bu süreçte, bankalarla ilgili olarak, tüm kararların BDDK'nın yetkisine bırakılması, kredilere ilişkin usul ve esasların yeniden belirlenmesi, kredi tanımının değiştirilerek her türlü ortaklıkların kapsama dahil edilmesi, bankaların konsolide denetimine ilişkin kuralların uluslararası standartlara büyük ölçüde uygunluğunun sağlanması öngörülmüştür.

⁸² TCMB, **2008 Yıllık Rapor**, s.49. <http://www.tcmb.gov.tr/research/yillik/01turkce/bolumsuII2008.pdf> (02.11.2011)

2.8.2. Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılandırma

Krizlerden sonra 2001 yılında Türk bankacılık sektöründe bankaların birleştirilmesi, sermayelerinin arttırılması ve el konulan bankaların kapatılması gibi büyük değişiklikler söz konusu olmuştur. Kriz sonrasında ekonomide yaşanan büyüme sürecinde uygulanan ekonomi politikaları kadar siyasal yapıda meydana gelen değişiklikler de etkili olmuştur. 2002 yılında yapılan seçimlerde tek partinin iktidara gelmesi ile ekonomik yönetimin tek elde toplanması ekonomik istikrarlılığı arttırmış ve belirsizliğin azalmasını sağlamıştır.

- **Genel Düzenlemeler:**

Türk bankacılık sektöründe yapılan köklü değişikliklerin başında 1999 yılında BDDK'nın kurulmasıyla beraber, bankaların gözetim ve denetimlerinde özerk ve tek merkezli bir dönemin başlaması gelmektedir. 1999-2007 döneminde gözetim ve denetime dair ve özellikle bankaların risk yönetim faaliyetleriyle ilişkili çok sayıda düzenleme yapılmıştır. Bankaların etkin bir risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurması, risk yönetimi ve iç denetimden sorumlu denetim komitesi kurma zorunlulukları bu dönemde yapılan düzenlemelerin başında gelmektedir.⁸³

Türkiye'de Şubat 2001'de yaşanan mali krizin, kamu sektöründen başlayarak mali sektöre yayılan ve sonucunda reel sektör üzerinde büyük sıkıntılar doğuran etkileri olmuştur. Yaşanan krizin etkilerinin giderilmesi ve ekonomide istikrarın tekrar sağlanması amacıyla Mayıs 2001 tarihinde "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" uygulanmaya başlanmıştır. Kriz sonrasında reel sektöre yönelik olarak atılan en somut adım, Finansal Yeniden Yapılandırma Programı'nı (FYYP) uygulanmaya başlamış olmasıdır. Söz konusu Program ile finansal darboğaz yaşamakta olup, yeniden yapılandırılmaları halinde yaşaması mümkün olan ve katma değer yaratma kabiliyetini haiz mal ve hizmet üreten gerçek ve tüzel kişi borçlulara (firmalar), faaliyetlerini verimli bir şekilde sürdürebilecekleri bir ortamın sağlanması amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik olarak FYYP kapsamında Türkiye Bankalar Birliği

⁸³ **Türk Bankacılık Sistemi** 2000-2008 s. 2.

http://www.bulentsenver.com/Kultur/doc/Bankacilik_Sistemi_2000_2008_Turkiye.doc (29.10.2011)

tarafından Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması (Çerçeve Anlaşması) hazırlanmıştır.⁸⁴

Bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma süreci; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankaların mali sorunlarının en kısa sürede çözüme kavuşturulması, Kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması, yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, finansal yeniden yapılandırma programı ve bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi temel unsurlarına dayandırılmıştır. Bu unsurlar kısaca aşağıdaki gibi açıklanmıştır.⁸⁵

✓ **TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarının çözümü:**

Yeniden yapılandırmanın ilk adımı mali bünyesinde sorunlar olan bankalara çözüm arayışı olmuştur. 1999 yılı sonunda bankacılık sistemindeki beş sorunlu banka TMSF yönetimine alınmış, 2 kalkınma ve yatırım bankasının faaliyetine son verilmiştir. 1996-2003 döneminde TMSF' ye alınan 20 bankanın mali yapılarının güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılmaları ve yükümlülüklerinin devri amacıyla TMSF' den kaynak aktarılmıştır. Aynı dönemde 8 bankanın bankacılık lisansları iptal edilerek tasfiye edilmiştir.

✓ **Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması:**

Yeniden yapılandırma sürecinin ikinci unsurunu kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması oluşturmuştur. Görev zararlarının ödenmemesi, siyasi müdahaleler nedeniyle kaynaklarının etkin olarak kullanılamaması, yönetim yapısındaki zayıflıklar nedeniyle mali yapılar önemli ölçüde bozulan kamu bankalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesi ve mali açıdan yeniden yapılandırılmaları için kamudan önemli bir kaynak aktarımı yapılmıştır. Bu çerçevede, 2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin yüzde 50'sine ulaşan görev zarar

⁸⁴ Bankacılar dergisi sayı:47,2003 s. 40.

http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Turkiye.doc (02.10.2011)

⁸⁵ 50.Yılında TBB ve Türkiye' de Bankacılık Sistemi 1958-2007 s:61.

alacaklarının ödenmemesi ve sermaye desteğini içermek üzere 2001 yılı sonu itibariyle toplam 21, 9 milyar dolar (28,7 katrilyon TL) tutarında kaynak kamu bankalarına aktarılmıştır.

✓ **Özel bankaların sermayelerinin güçlendirilmesi:**

Yaşanan krizin olumsuz etkileri yanında kamu bankalarının sermaye yeterliliklerinin karşılanması ve yeniden yapılandırılması sürecinde bu bankaların sorunlu tüm kredileri için karşılık ayırmaları, kredi arzının aniden sınırlandırılması diğer bankalar üzerindeki sorunların daha da ağırlaşmasına neden olmuştur. Yeniden yapılandırmanın üçüncü aşamasında, aktif kalitesi bozulan ve sermayeleri hızla eriyen özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi için üçlü bir denetimden geçirilerek sermaye desteği yapılması esasına dayalı bir program uygulanmıştır. Bankaların 2001 yılı mali tablolar üzerinden yapılan denetimde ise önceki dönemlerden farklı olarak BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınmıştır. Denetimler sonrası hazırlanan sektör raporlar dikkate alındığında, nakit sermaye artışı, sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların yeniden düzenlenmesi, piyasa risklerinin dikkate alınmasında etkili olmuştur.

✓ **Finansal Yeniden Yapılandırma Program (FYYP):**

2001 yılında yaşanan kriz banka dışı kesimler açısından da ciddi bir belirsizlik ortamı yaratmıştır. Reel sektörde birçok firma faaliyetlerini ve yatırımlarını azaltmış, pek çoğu ödeme gücüne düşmüştür. Bu gelişmelere bağlı olarak firmaların finansal sektöre olan borçlarının yeniden yapılandırılması program gündeme gelmiştir. Bankacılık sisteminin takipteki kredilerinin (karşılık öncesi) toplam kredilerine oranı 2001 yılı sonunda yüzde 29,5'e yükselmiş iken bu oran karşılık düzenlemesindeki değişikliklere bağlı olarak bankaların takipteki alacaklar için ayırdıkları karşılıkların artması sonucu 2002 yılı sonunda yüzde 18,5'e gerilemiştir.

Tablo 2: Aralık 2003 İtibariyle FYYP Kapsamına Alınan Firmalar

	Başvuran Firma Sayısı	Başvuran Borç Tutarı(Milyon Dolar)	FYYS İmzalanan Firma Sayısı	Bağitlanan Borç Tutarı ((Milyon Dolar)
Büyük Ölçekli Firmalar	208	5415	184	4944
Küçük Ölçekli Firmalar	103	688	72	564
Toplam	311	6103	256	5508

Kaynak: TBB, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Turkiye.doc (02.10.2011)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi; Aralık 2003 itibariyle 208'i (32 grup) büyük ölçekli firma, 103'ü de küçük ölçekli firma olmak üzere toplam 311 firma Finansal Yeniden Yapılandırma Programı kapsamına alınmıştır. Kapsama alınan toplam borç tutarı 6,1 milyar dolardır. Kapsama alınan firmalardan büyük ölçekli 184 (24 grup) ve küçük ölçekli 72 firma olmak üzere toplam 256 firma ile Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi (FYYS) bağitlanmıştır. Yeniden yapılandırılan borç tutarı 5,5 milyar dolardır. Bu çerçevede FYYP kapsamına alınan borçların yüzde 90'u yeniden yapılandırılmıştır.⁸⁶

Yaşanan krizlerin takibinde ekonomiyi yeniden sürdürülebilir bir büyüme ortamına kavuşturmak için; kamu açıkları azaltılmış, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısı hafifletilmiştir. Makroekonomik istikrarı kalıcı kılmak için, 1999 yılında atılmış olan adımları tamamlayıcı ve güçlendirici yeni atılımlar içeren yapısal reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu oluşturulmuş, Ziraat Bankası ve Halk Bankası aracılığıyla kullanılan düşük faizli kredi desteği rasyonel bir yapıya kavuşturulmuş, tarımsal desteklemede doğrudan gelir desteği sistemine geçiş

⁸⁶ TBB, **Türkiye' de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma** s. 41 http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Turkiye.doc (09.11.2011)

çerçevesinde pilot bölge uygulaması başlatılmıştır. IMF ile imzalanan 18 inci stand-by çerçevesinde, mali sistemin iyileştirilmesi ve yapısal reformların hızlandırılarak devam ettirilmesi temel öncelik olmuştur. Programın temel amacı, kriz nedeniyle ortaya çıkan istikrarsızlığı gidermek ve uzun vadede enflasyonu düşürerek sürdürülebilir büyümeyi sağlayacak bir çerçeve oluşturmaktır. Program ile bankacılık sektörünü reel sektörle sağlam bir ilişki kuracak şekilde yeniden yapılandırmak, kamu maliyesini gelecekte güçlü bir dengeye oturtmak ve yapısal reformlara imkân verecek yasal çerçeveyi oluşturmak hedeflenmiştir.⁸⁷

- **Yasal Düzenlemeler**

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırmanın en önemli unsurlarından birisi de düzenleme ve denetim sisteminin iyileştirilmesi, risk alma ve yönetme sürecinin ve yönteminin değişmesi ve kurumsal altyapının güçlendirilmesi yönünde yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması olmuştur.

1999 yılında başlatılan reformlarda bağımsız banka gözetim ve denetim sisteminin oluşturulması esas alınmıştır. 2000 yılında faaliyete başlayan BDDK tarafından yapılan düzenlemeler ile bankacılık mevzuatı uluslararası düzenlemelere, tavsiyelere ve özellikle AB direktiflerine önemli ölçüde yaklaştırılmıştır. Banka bilançolarında şeffaflığın artırılması, uluslararası muhasebe standartlarına uyum, banka mali bünyelerinin güçlendirilmesinin yanı sıra risk tanımı ve yönetim yapısında da uluslararası uygulamaları dikkate alarak düzenlemeler yapılmıştır.

Yapılan kapsamlı düzenlemeler çerçevesinde; kredi sınırları ve standart oranların hesaplanmasında kullanılmak üzere AB düzenlemelerindeki özkaynak tanımına paralel olarak konsolide özkaynak tanımı yapılmış ve sistemde yeknesak bir tanımın mali tabloların hazırlanmasında esas alınması sağlanmıştır. Bankaların kullandıkları kredilerde risk yoğunlaşmalarının önlenmesi için bir gruba kullanılacak kredilerin hesabında doğrudan ve dolaylı kredilerin birlikte dikkate

⁸⁷ BDDK, **Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi**, s. 2
http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikraraturkiyetecrube_si_3uncu_baski.pdf (01.11.2011)

alınması yönünde yapılan düzenlemelerle banka kaynaklarının belirli gruplar üzerinde yoğunlaşmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede bankaların sınırlamaları aşan tutarları için 2006 yılına kadar kademeli olarak yeni düzenlemeye uyum sağlaması istenmiştir. 2009 yılına kadar geçiş süreci tanınarak bankaların mali kurumlar dışındaki kurumlara iştiraki özkaynakların yüzde 15'i, toplam iştirak miktarı ise banka öz kaynaklarının yüzde 60'ı ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca, bankaların yabancı para pozisyon risklerinin etkin olarak takibi için yabancı para pozisyonlarının da konsolide esasa göre hesaplanması yükümlülüğü getirilmiştir. Karşılıklar için yapılan yeni düzenleme ile kredi alacaklarının geri dönebilirlik ve teminat özelliklerine göre beş ayrı kategoride sınıflandırılması esası getirilmiştir.⁸⁸

4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda 1983 yılında oluşturulmuş olan TMSF' nin de BDDK tarafından temsil edilmesine karar verilmiştir. Öte yandan, 12.12.2003 tarih ve 5020 sayılı Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına ilişkin Kanun ile TMSF' nin karar organının Fon Kurulu olduğu ve Fonun genel yönetim ve temsili ile Fon Kurulunca alınan kararların yürütülmesinin Fon Kurulu Başkanına ait olduğu hükme bağlanmıştır.⁸⁹

⁸⁸ BDDK, **Bankacılık Sektörünü Yeniden Yapılandırma Programı**, s. 21.
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf (15.11.2011)

⁸⁹ TBB, **50. Yılında TBB ve Türkiye' de Bankacılık Sistemi 1958-2007**, s. 45.
<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/tbb50yil.pdf> (14.11.2011)

2.8.3. Yıllara Göre Kredilerin Değerlendirilmesi

2000 yılında hızlı artış eğilimi gösteren kredi hacmi, 2001 yılında reel olarak önemli ölçüde gerilemiştir. 2000 yılı Kasım ayı, kredi hacminde 2000 yılı başından itibaren gözlenen eğilimin tersine döndüğü ay olmuştur. Bu tarihten başlayarak ödemeler sistemindeki aksamaların büyük ölçüde giderilmiş olduğu 2001 yılı Mayıs ayına kadar, bankacılık sistemi mali olmayan kesime yeni kredi açmamış mevcut kredileri de geri çağırma yoluna gitmiştir. Mayıs ayından sonra kredi hacminin, daha durağan bir seyir izlediği görülmektedir. 2001 yılında reel kredi hacminde gözlenen bu azalmada, genelde arz tarafındaki gelişmeler belirleyici olmuştur. Kasım-2000 Mayıs-2001 dönemi mali kesimin ciddi boyutta likidite sıkışıklığı sorunu yaşadığı bir dönem olmuş, bunun sonucu olarak kendi yükümlülüklerini yerine getirme kaygısı içindeki bankacılık sistemi yeni kredi açmamış, mevcut kredilerini ise ya doğrudan geri çağırılmış ya da para piyasalarındaki yüksek faiz oranlarını kredi faizlerine de yansıtmıştır. Mayıs sonrasındaki dönemde ise bankalar ekonomideki ciddi gerilemeyi ve bu durumun reel sektördeki yansımalarını dikkate alarak yeni kredi açmakta oldukça temkinli davranmaya başlamışlardır.⁹⁰

2000 yılının son çeyreğine kadar faizlerdeki düşüş, üretim ve iç talepteki canlılık özel sektörün kredi talebini arttırmıştır. Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerindeki krizlerin etkisiyle, faiz oranlarındaki hızlı yükseliş, üretim ve iç talepteki daralma ile reel gelirlerdeki gerileme firmalar ve hane halkının kredi taleplerini daraltmalarına neden olmuştur.

2001 yılında reel olarak önemli ölçüde gerileyen kredi hacmi, 2002 yılında da reel olarak daralmıştır. Kredi arz ve talebindeki gerilemeye ek olarak, bankaların yeniden yapılandırılması programı çerçevesinde, krediler içerisinde takip edilen “donuk krediler” kaleminin “tahsili gecikmiş alacaklar” kaleminde izlenmeye başlanması, banka sayısındaki azalma ve 2002 yılı Haziran ayında TMSF kapsamına alınan bir bankanın kredi portföyünde yer alan 3,1 katrilyon Türk lirası tutarın geçici hesaplara aktarılması kredi hacmindeki gerilemeyi arttıran faktörler olmuştur. Mevduat

⁹⁰ TBB, İstatistiki Raporlar 2001, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx (17.11.2011)

bankalarıyla birlikte Kalkınma ve Yatırım Bankaları kredilerinin kurumsal sektörlere göre dağılımına baktığımızda, 2001 yılında yaşanan krizden sonra hızla düşen hane halkı kredilerinin, 2002 yılında reel bazda yüzde 4 oranında arttığı gözlenmektedir. Buna karşılık şirketlere ve bireysel işletmelere kullandırılan kredilerin 2002 yılında reel bazda yüzde 32 oranında daraldığı görülmektedir.⁹¹

2003 yılının Nisan ayından itibaren makroekonomik belirsizliklerin azalması, kredi faiz oranlarının düşmesi ve ekonominin büyüme eğilimine girmesinin sonucu olarak krediler hem arz hem talep yönlü olarak artış eğilimine girmiştir. Bu dönemde, en çok artışın, tüketici kredileri ve Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) açılan krediler gibi, geri dönmeme olasılığı daha sınırlı olan kredi kalemlerinde meydana geldiği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda, tahsili gecikmiş alacaklarda kamu bankaları, özel bankalar ve TMSF kapsamındaki bankalardan kaynaklanan bir düşüş yaşanmıştır.⁹²

2004 yılında makroekonomik belirsizliklerin azalması, kredi faiz oranlarının düşmesi ve ekonominin büyüme eğiliminde olması sonucunda, krediler hem arz hem talep yönünde artış eğilimini sürdürmüştür. Bu dönemdeki en çok artış, tüketici kredileri, kredi kartları ve KOBİ'lere açılan kredilerde gözlenmiştir. 2004 yılında, 2002 ve 2003 yıllarına kıyasla, Türk lirası cinsinden kredilerde belirgin bir artış görülmüştür. Bununla birlikte, yabancı para cinsinden krediler, Türk lirası cinsinden kredilere kıyasla, düşük düzeyde bir artış göstermiştir. Banka gruplarının, toplam krediler içindeki payı incelendiğinde, özel mevduat bankaları toplam içinde, hâlâ önemli bir kısım oluşturmakla birlikte, kamu mevduat bankalarının bu paydaki artışı dikkat çekicidir.⁹³

2005 yılında, 2004 yılında olduğu gibi, enflasyondaki düşüş sürecinin devam etmesi ve maliye politikasında sağlanan başarılar sayesinde makroekonomik istikrarın artması, kredi faiz oranlarını düşürmüş ve kredi vade yapısının uzamasına yol açmıştır. Bu gelişmeler sonucunda kredi hacmi artış eğilimi içinde olmuştur. Mevduat bankaları

⁹¹ TBB, İstatistiki Raporlar 2002,

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx (17.11.2011)

⁹² Garanti Bankası, **Kriz Sonrası Makro Ekonomik Gelişmeler**, Eğitim Notları, İstanbul: 2009, s. 42.

⁹³ TBB, İstatistiki Raporlar 2004,

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx (17.11.2011)

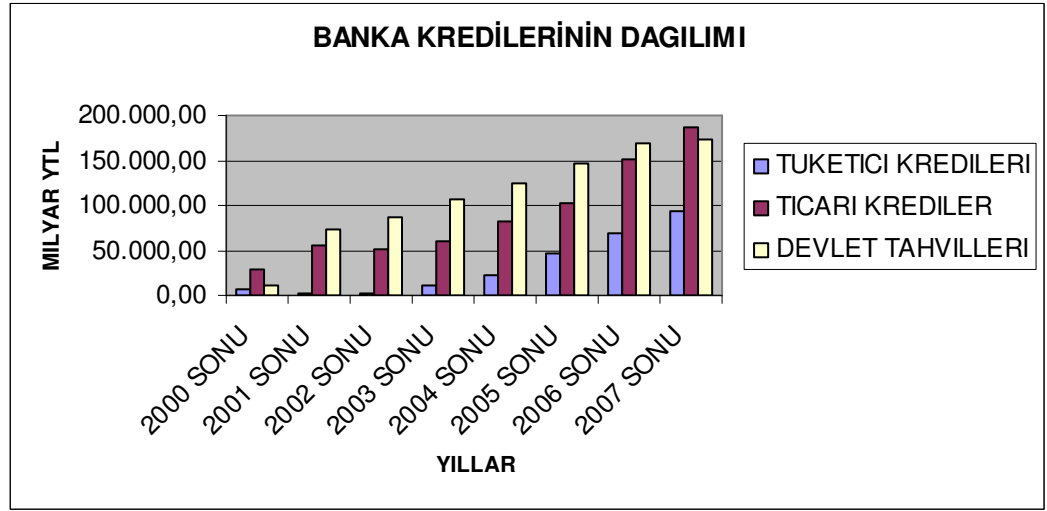
ve kalkınma ve yatırım bankaları tarafından açılan kredilerin alt sektörlere göre dağılımına bakıldığında, 2001 yılında yaşanan krizden sonra hızla düşen hane halkına açılan kredilerin, 2005 yılı Ekim sonu itibarıyla, reel olarak yüzde 60 oranında arttığı gözlenmiştir. Aynı şekilde, 2005 yılı Ekim sonu itibarıyla özel sektöre açılan krediler, reel olarak yüzde 38 oranında artmıştır. Özel sektör içinde de şirketlere ve bireysel işletmelere kullanılan krediler, reel olarak yüzde 27 oranında genişlemiştir. 2005 yılında, mevduat bankalarının ve kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin GSYİH' ye oranı artış eğilimini sürdürmüştür. Bankaların kredi arzı konusundaki tutumları için bir gösterge sayılabilecek kredilerin mevduat hacmine oranı, 2005 yılı Ekim ayı itibarıyla, artış eğilimini devam ettirerek yüzde 45'e ulaşmıştır. YTL cinsinden kredilerde, 2004 yılında olduğu gibi, 2005 yılında da belirgin bir artış görülmüştür. Bununla birlikte, yabancı para cinsinden krediler, YTL cinsinden kredilere kıyasla, düşük düzeyde bir artış göstermiştir. Banka gruplarının toplam krediler içindeki payı incelendiğinde, özel mevduat bankaları toplam içinde hâlâ önemli bir kısmı oluşturmaktadır. Kamu mevduat bankalarının bu paydaki 2004 yılında gözlenen artışı, 2005 yılında tersine dönmüş ve bu bankaların payı yüzde 26,5 seviyesinden yüzde 24,7 seviyesine inmiştir.⁹⁴

Bankacılık sistemine yabancı sermaye girişlerinin devam etmesi ve süregelen mali disiplinin de katkısıyla, kredi hacmindeki genişleme 2006 ve 2007 yıllarında da sürmüştür. Tüketici kredilerinde de artış eğilimi devam etmiş, ancak, 2007 yılının son çeyreğinde artış hızı bir miktar azalmıştır. Bu gelişmede, uluslararası finans piyasalarındaki dalgalanmalara bağlı olarak azalan finansman olanaklarının ve belirsizlik algılamalarındaki artışın etkili olduğu düşünülmektedir. 2007 yılında tüketici kredilerindeki artışta ihtiyaç kredilerini kapsayan “diğer krediler” kalemi büyük rol oynamıştır. Konut kredilerinde genişleme sürerken, taşıt kredilerinde ise son çeyrekteki toparlanmaya rağmen azalış eğilimi devam etmiştir.⁹⁵

⁹⁴ TBB, İstatistiki Raporlar 2005, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx (17.11.2011)

⁹⁵ Garanti Bankası **a.g.e.** ,s. 104.

Grafik 1: Bankaların Kredi Dağılımları



Kaynak: TBB, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tum_Raporlar.aspx

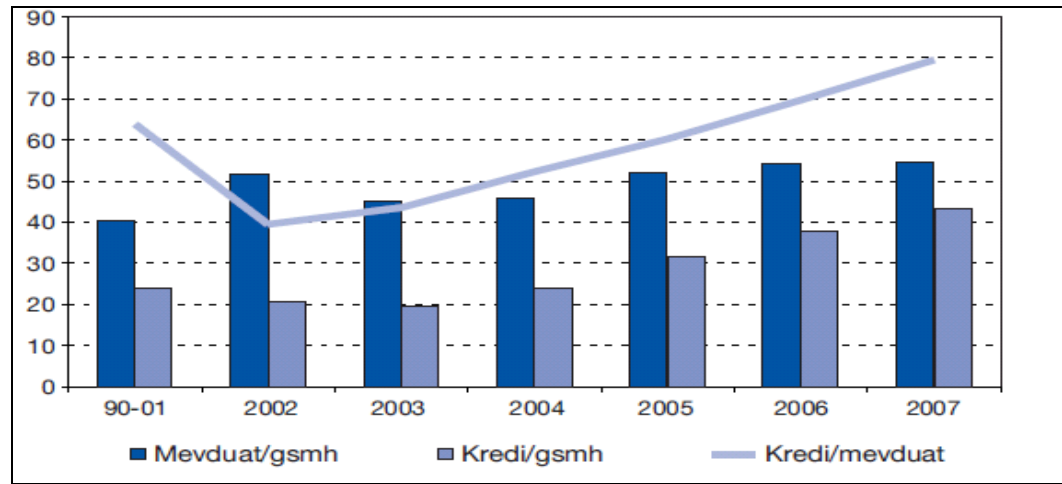
(10.08.2011)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi; 2000 yılının sonlarında oldukça düşük olan banka kredilerinin genel dağılımı 2007 yılı sonuna gelindiğinde büyük artış göstermiştir. Türk bankacılık sektöründe, kredi dağılımına ilişkin görülen bu gelişmeler, bankaları kredi riski anlamında sadece devletin performansına değil, özel sektör ve bireylerin performansını da hassas hale getirmiştir. Özellikle, özel sektör ve istihdam arasındaki ilişki de düşünüldüğü zaman, bankaların olası bir kriz durumunda sadece ticari kredi portföyü nedeniyle değil, buna ilave olarak bireysel kredi portföyü nedeniyle de muhtemel zararlarla karşılaşacağı ihtimal dahilindedir. Bu kapsamda, devlet ve ticari kredilerin ve diğer sigorta ürünleriyle sigortalanmasının yanı sıra, özellikle uzun vadeli ve yüksek montanlı bireysel konut kredilerinin batma ihtimaline karşı sigortalanması önemli bir olgu olarak bankacılık sektörünün karşısına çıkmaktadır.

Mali sermayenin küresel ölçekte akışkanlık kazandığı ve uluslararası mali sistemin istikrarsızlaştığı bir ortamda oluşan finansal krizlerin başlıca tahribatı kamu, özel ve mali sektör bilançoları üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Şubat krizinin kur ve faiz şoklarından bilançoları hasar gören ve öz kaynakları azalan banka sisteminin yeniden sermayelendirilmesi sürecinde kamu borç yükünün artmış olması, bütçe politikalarıyla olumsuz talep/üretim konjonktürünü olumluya dönüştürme imkânlarını kısıtlamaktadır. Daralma olgusuyla karşılaşan ekonomilerin toparlanmasında bir araç olarak

kullanılması beklenen kredi mekanizması da etkin olarak kullanılamamaktadır. Bankaların kredilendirme kapasitelerinin zayıflaması, şirketlerin borç geri ödeme zorlukları gibi arz ve talep yönlü nedenler kredi cephesinde sorun yaratmaktadır. Bekleyişlerin iyileşmesi, uluslararası piyasalardan sermaye girişi, büyümenin istikrar kazanması, kamu kesimi borçlanma ihtiyacının finansal sektör üzerinde yarattığı talebin azalması, faiz oranlarının düşmesi ve finansal ürünlerin çeşitlenmesi, özellikle bireysel kredi talebinin hızla artmasına ortam hazırlamıştır. Bu sayede, 2002-2007 döneminde bankacılık sektörünün finansal aracılık işlevi büyümüş ve çeşitlenmiştir.⁹⁶

Grafik 2: Mevduatın Krediye Dönüşme Oranı (yüzde, 2002-2007)

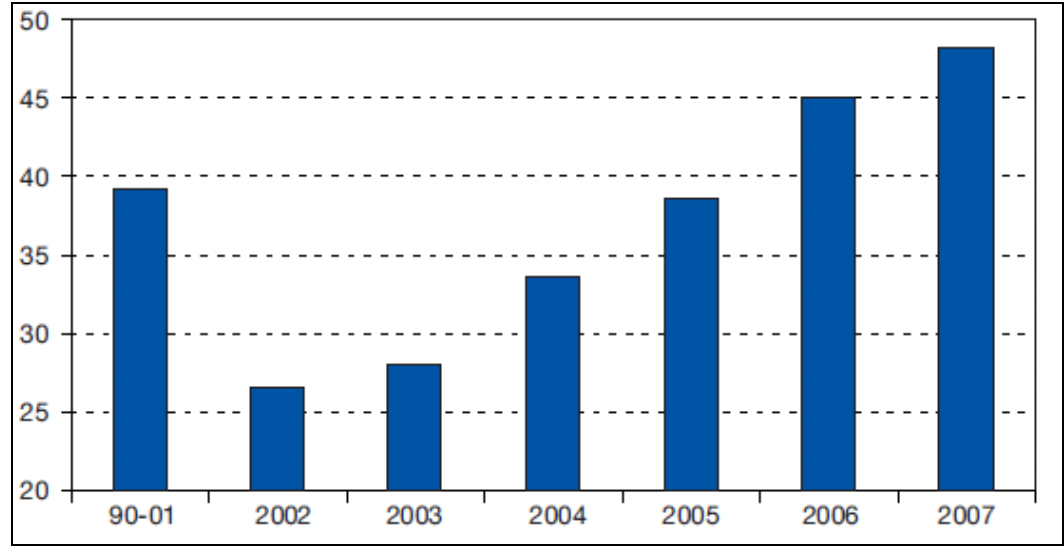


Kaynak: TBB, <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/tbb50yil.pdf> , (17.09.2011)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi; Finansal aracılık göstergesi olarak, mevduatın ve kredinin GSMH'ye oranı, 2002-2007 döneminde yükselmiştir. Mevduatın GSMH'ye oranı 2002 yılında yüzde 52 iken, 2007 yılında bu oran yüzde 54 olmuştur. TL mevduatın GSMH'ye oranı yüzde 22'den yüzde 36'ya yükselirken; yabancı para mevduatın GSMH'ye oranı yüzde 29'dan yüzde 19'a gerilemiştir. Aynı dönem itibarıyla kredi stokunun GSMH'ye oranı da yüzde 20'den yüzde 38'e yükselmiştir.

⁹⁶ TBB, 50. Yılında TBB ve Türkiye' de Bankacılık Sistemi 1958-2007, s. 49
<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/tbb50yil.pdf> (14.11.2011)

Grafik 3: Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı (yüzde, 2002-2007)



Kaynak :TBB, <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/tbb50yil.pdf> (17.09.2011)

Bir diğer önemli gösterge olan kredilerin toplam aktiflere oranı, 2002 yılından itibaren artmaya başlayarak, 2007 yıl sonunda yüzde 48 düzeyine yükselmiştir.

Tablo 3: Kredilerin Dağılımı (yüzde pay)

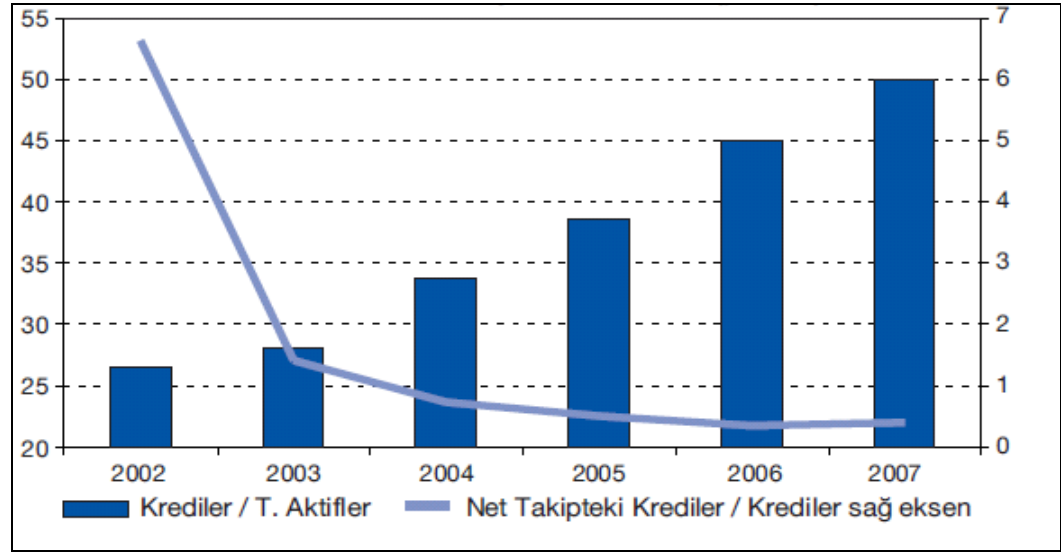
	2002	2007
Kurumsal	86	68
KOBİ	...	29
Bireysel	14	32
Kredi kartları	9	10
Tüketici kredileri	5	23
Konut	1	11
Otomobil	1	2
Diğer	3	10
Toplam	100	100

Kaynak: BDDK

2002 yılına kadar çok sınırlı düzeyde olan bireysel krediler, 2002-2007 döneminde hızla genişlemiştir. Nitekim bireysel kredilerin toplam kredi stoku içindeki payı 2002 yılında yüzde 14 düzeyinde iken, bu oran 2007 yılında yüzde 32'ye yükselmiştir. Bireysel kredilerin kendi içindeki dağılımına göre, 2002-2007 döneminde en hızlı artış tüketici kredilerinde yaşanmıştır. Kredi kartları bakiyesinin toplam kredi stoku içindeki payı 1 puan artışla yüzde 10'a çıkarken, tüketici kredilerinin payı 18 puan artarak, yüzde 23'e yükselmiştir. Tüketici kredilerinin alt dağılımına göre, özellikle konut kredileri ile ihtiyaç kredilerindeki artış dikkat çekicidir. Konut

kredilerinin toplam krediler içindeki payı 10 puan artarak yüzde 11'e yükselmiştir. Böylece konut kredileri toplam tüketici kredilerinin yaklaşık yarısını oluşturmuştur. Genellikle küçük miktarlardan oluşan ihtiyaç kredilerinin payı da yüzde 3'ten yüzde 10'a yükselmiştir.

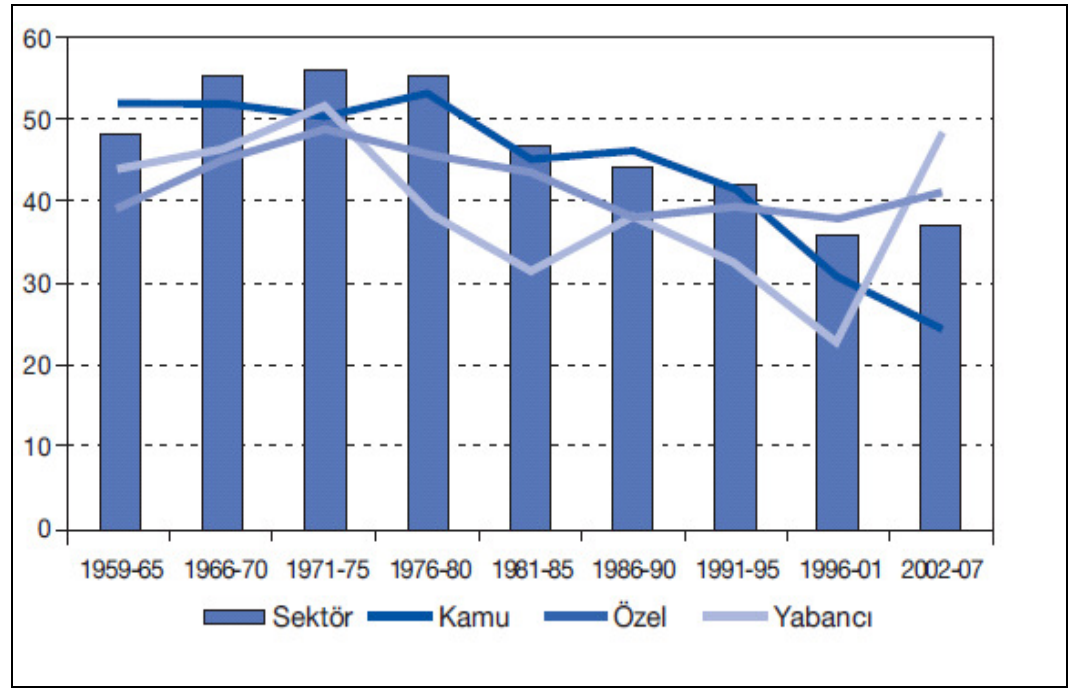
Grafik 4: Krediler ve Net Takipteki Krediler (yüzde)



Kaynak : TBB, <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/tbb50yil.pdf> (19.09.2011)

Toplam kredi stoku içinde takipteki kredilerin (karlılık sonrası) payı 2001 yılında yüzde 10,5 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmesine karşın, 2002-2007 döneminde düzenli şekilde gerileyerek, Aralık 2007 itibariyle yüzde 0,4'e düşmüştür. Aynı dönem itibariyle karlılık öncesi takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payı, yüzde 18,5'ten yüzde 3,5'e gerilemiştir.

Grafik 5: Kredilerin Banka Grupları içindeki Payı (yüzde)



Kaynak : TBB, <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/tbb50yil.pdf> (17.09.2011)

Banka grupları itibariyle, kredi stokunun toplam aktifler içindeki payı özel bankalar ve yabancı sermayeli bankalarda sektörün genel trendine uygun hareket etmiştir. Kredilerin payı, kamu bankalarında 2001 yılına kadar sektörün genel trendine uygun hareket etmekle beraber, 2002-2007 döneminde farklılaşmıştır. Sektördeki trendin aksine, 2002-2007 döneminde kamu bankalarının toplam aktifleri içinde kredilerin payı azalmıştır. Kredilerin toplam aktifler içindeki payı 2002-2007 döneminde ortalama olarak yüzde 37'ye yükselmiştir. Bununla beraber, 2007 yılı itibariyle bu oran tüm sektör için yüzde 50 düzeyine yükselmiştir. Aynı dönem itibariyle kredilerin toplam aktifler içindeki payı yabancı bankalarda yüzde 63, özel bankalarda yüzde 52 ve kamu bankalarında yüzde 39 düzeyindedir.

SONUÇ

Türkiye ekonomisi çeşitli dönemlerde krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu kriz dönemlerinin atlatılması için her dönemde belirli istikrar politikaları izlenmiştir. 2000-2008 yılları arasında meydana gelen bankacılık krizleri için de belirli istikrar programları hazırlanmış ve uygulamaya geçilmiştir. Özellikle 2001 krizi sonrasında bankaların yeniden yapılandırılmasının yanı sıra BDDK' nın bankalar üzerindeki denetimleri artmıştır. Bunun yanı sıra TCMB yeniden yapılandırılıp siyasi baskılardan arınarak bağımsızlığına kavuşturulmuştur. BDDK ve TCMB tarafından alınan tedbirler bankaların kredi pazarlamalarının düzenlenmesinde etkili olmuştur. 2001 krizi sonucunda bankaların açtıkları kredilerin geriye çağırılması alınan istikrar politikalarının bir gereği şeklinde uygulanmıştır.

Kasım-2000' de yaşanan kriz sonrasında hükümet tarafından alınan kararlarda en önemli hususlardan biri de bankacılık sektöründe açılan kredilerin güvence altına alınacağı olmuştur. Bu garantinin takibinin TMSF tarafından yürütüleceği ve finansman sağlayıcının hükümet olduğu belirtilmiştir. Bu süreçte özellikle krediler de dikkat çekici bir artış gözlenmiştir. 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerin sonrasında kredi sürecinde bankaların lehine olabilecek düzenlemeler yapılmış ve bu süreç bankaların kredi pazarlama yöntemlerini olumlu yönde etkilemiştir. Özellikle yeniden yapılandırma süreci sonrasında bankaların özel sektöre kullandıkları krediler artmış ve bankaların karlılık oranlarına olumlu yansımalar olmuştur.

Kredi pazarlama sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri kredinin taşıdığı risk unsurudur. Bu riski önlemek açısından bankanın rekabet koşullarında daha fazla kredi pazarlamalarının yanı sıra, kredilerin geri ödenip ödenmeyeceğinin tespiti de büyük önem taşımaktadır. Müşterinin mali ve iktisadi yapısının kredi için uygun olup olmadığının tespiti ve müşterinin tüm faaliyetlerinin net olarak görülüp sağlıklı bir kredi kararı verilmesi gerekmektedir. 2000'li yıllar öncesinde bankaların kredi pazarlama sürecinde bireysel ya da tüzel müşterileri için çok seçici davranmamaları sonucunda geri dönmeyen kredilerde artış olduğu görülmüştür. Buna dayanarak; kriz sonrası dönemde kredi pazarlama personelinin firma ve kredi analizleri

konusunda uzman olmalarına özen gösterilmiştir. Kredi pazarlama sürecinde ilk aşamalardan biri müşterinin faaliyetlerinin ve mali yapısının araştırılması olmuştur. Bankalar 2000-2001 krizi sonrasında gerek bireysel gerek ticari segmente verilen krediler konusunda oldukça özenli davranmaya başlamışlar ve kredi pazarlama süreçlerini bu doğrultuda geliştirmişlerdir.

Kriz döneminde küçük bankaların sermaye yapılarında daralmaya gitmesi özel sermayeli bankalarda kredi hacminin de daralmasına neden olmuş ve kredilerin takibe düşme oranı 2001 yılı itibariyle artmaya başlamıştır. Kasım 2000-Mayıs 2001 döneminde bankalar tarafından yeni kredi açılmamış ve mevcut krediler geri çağrılmış ya da piyasa faizleri kredilere yansıtılmıştır. 2001 yılı itibariyle bankalara, diğer finans kuruluşlarına ve borçlarını ödeyemeyen firmalara finansman sağlamak amacıyla 4743 sayılı Kanun uygulamaya alınmıştır. Bu dönemde yüksek tutarlı borçlar yeniden yapılandırılmıştır. Böylelikle bankalar için alınacak tüm kararın BDDK tarafından kontrol edilmesi, kredilere ilişkin usul ve esasların yeniden belirlenmesi, kredi tanımında değişikliklere gidilmesi ve bankalarda yapılan denetimlerin uluslararası standartlarda olması amaçlanmıştır. Krizin bankalar ve tüm ekonomi üzerindeki etkilerinin azaltılması için “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” uygulanmaya başlanmıştır. Yeniden yapılandırma sürecinde TMSF bünyesindeki bankaların mali sorunlarına çözüm aranması, kamu bankalarındaki yapının yeniden oluşturulması, özel bankaların geliştirilmesi ve bankacılık sektöründeki gözetim ve denetimin artırılması hedeflenmiştir. Ayrıca kredi kullanımlarında dikkate alınacak olan sınırlamalar AB düzenlemelerine göre yenilenmiştir.

Çalışmamızın varsayımı olan “2000 ve 2001 krizleri sonrasında gerçekleştirilen kredi düzenlemeleri bankaları avantajlı kılar” tezini teyit eden yukarıdaki gelişmelerin yanı sıra, yıllara göre kredi pazarlamasında da artış gözlenmiştir. 2002 yılında da reel olarak daralmaya devam eden krediler 2003 yılından itibaren yaşanan belirsizliklerin azalması, kredi faiz oranlarındaki düşüş ve ekonominin olumlu yönde ilerlemesi sonucu artış göstermeye başlamıştır. 2004 yılında krediler, hem arz hem talep yönünde artış eğilimini sürdürmüştür. Bu dönemde özellikle Türk Lirası kredilerde önemli ölçüde artış görülmüştür. 2005 yılına gelindiğinde kredi faiz oranları daha da düşmüş ve kredi vadelerinde uzamalar gerçekleşmiştir. Bankacılık sistemine yabancı sermaye girişlerinin

devam etmesi ve süregelen mali disiplinin de katkısıyla, kredi hacmindeki genişleme 2006 ve 2007 yıllarında da devam etmiştir. Türkiye’ de 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik kriz sonrasında gerçekleştirilen değişiklikler, uygulanan yapısal reformlar, hükümet tarafından bankalar lehine alınan olumlu kararlar ve kredi pazarlama süreçlerinde yaşanan gelişmeler kredi mekanizmasının işleyişinin daha etkin ve sağlıklı hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Bu durumlar da 2000-2008 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe kredilerin bankalar lehine geliştiğini açıklamaktadır.

Bankaların verdikleri kredilerin risklerden etkilenmemesini sağlamak amacıyla Bankacılık Kanunu’ ndaki boşluklar doldurulmalıdır. Bankalar arasında farklılık gösteren raporlama teknikleri yerine standart raporlama tekniklerinin getirilmesi, bankalardaki iç denetimlerin daha da etkinleştirilmesi, verilen kredilerin geriye dönüşünün sağlanabilmesi için teminat ve garantilerin artırılması gerekmektedir. Ayrıca standart banka denetim raporlarının kullanılması BDDK ve TCMB’ nin denetimini de kolaylaştırabilecektir. Bankaların kredi pazarlama alanında daha çok gelişmeleri için kredi pazarlamasında görev yapacak personelin eğitilmiş ve iş tecrübesinin olmasına da önem verilmelidir.

EKLER

Ek:1 2000-2004 Yılları Arasında Kullanılan Krediler Miktar, Milyar TL

Dönem		Taşıt	Konut	Diğer****	Toplam
	YP	90.225	153.877	88.213	332.315
	Toplam	2.339.508	673.204	2.674.577	5.687.289
2001	TL	258.485	17.693	773.940	1.050.118
	YP	27.525	30.399	38.870	96.794
	Toplam	286.010	48.092	812.810	1.146.912
2002	TL	1.089.639	132.536	1.802.348	3.024.523
	YP	108.678	125.483	57.885	292.046
	Toplam	1.198.317	258.019	1.860.233	3.316.569
2003	TL	4.400.794	523.973	4.876.651	9.801.418
	YP	288.167	280.994	112.255	681.416
	Toplam	4.688.961	804.967	4.988.906	10.482.834
2004	TL	8.081.026	2.225.843	10.034.758	20.341.627
	YP	375.489	486.788	139.788	1.002.065
	Toplam	8.456.515	2.712.631	10.174.546	21.343.692

Kaynak:http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/istatistiki_raporlar/Tuketici_Kredileri_ve_Konut_Kredileri_/775/2000_2004.xls

Ek:2 2000-2004 Yılları Arasında Kanuni Takipteki Tüketici Kredileri

Dönem		Taşıt	Konut	Diğer	Toplam
2000	TL	13.346	2.569	46.005	61.920
	YP	832	3.942	53	4.827
	Toplam	14.178	6.511	46.058	66.747
2001	TL	22.498	4.646	36.465	63.609
	YP	3.192	734	2.773	6.699
	Toplam	25.690	5.380	39.238	70.308
2002	TL	14.840	6.972	17.125	38.937
	YP	1.351	1.450	2.823	5.624
	Toplam	16.191	8.422	19.948	44.561
2003	TL	11.756	1.743	14.274	27.773
	YP	140	467	4.199	4.806
	Toplam	11.896	2.210	18.473	32.579
2004	TL	31.303	4.103	20.402	55.808
	YP	435	402	2.943	3.780
	Toplam	31.738	4.505	23.345	59.588

Kaynak:http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/istatistiki_raporlar/Tuketici_Kredileri_ve_Konut_Kredileri_/775/2000_2004.xls

Ek:3 2005-2006 Yıllarında Kullanılan Krediler Miktar, Milyar TL

Dönem		Kullanılan Miktar, Bin YTL				
		Taşıt	Konut	İhtiyaç *****	Diğer *****	Toplam
2005	TP	5.305.679	11.635.252	15.232.660	38.955	32.212.546
*****	YP	4.417	277	498	250	5.442
	Toplam	5.310.096	11.635.529	15.233.158	39.205	32.217.988
2006	TP	5.369.788	15.604.061	19.973.133	651.500	41.598.482
	YP	3.125	95	2.215	80	5.515
	Toplam	5.372.913	15.604.156	19.975.348	651.580	41.603.997

Kaynak: http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/istatistiki_raporlar/Tuketici_Kredileri_ve_Konut_Kredileri/782/2006.xls

Ek:4 2005-2006 Yıllarında Kanuni Takipteki Tüketici Kredileri

Dönem		Kullanılan Miktar, Bin YTL				
		Taşıt	Konut	İhtiyaç	Diğer	Toplam
2005	TP	46.313	10.649	54.358	1.132	112.452
*****	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	46.313	10.649	54.358	1.132	112.452
2006	TP	89.897	46.724	117.145	27.596	281.362
	YP	1	0	3	1	5
	Toplam	89.898	46.724	117.148	27.597	281.367

Kaynak: http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/istatistiki_raporlar/Tuketici_Kredileri_ve_Konut_Kredileri/782/2006.xls

Ek:5 2007 Yılında Kullanılan Krediler Miktar, Milyar TL

Dönem		Kullanılan Miktar, Bin YTL				
		Taşıt	Konut	İhtiyaç *****	Diğer *****	Toplam
2007	TP	1.718.351	4.685.339	8.646.923	542.950	15.593.564
Aralık	YP	3.046	1.194	649	8	4.897
	Toplam	1.721.397	4.686.533	8.647.572	542.958	15.598.461

Kaynak: http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Linkler.aspx?RIId=268

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akgüç, Öztin. **Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık**, 2.Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul:1989

Alkin, Emre, ve Akman, Tuğrul Savaş Vedat. **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, Çetin Matbaacılık, İstanbul: 2001.

Alpay, Levent. **Bireysel Bankacılıkta Pazarlama ve Satış**, TBB, İstanbul: 2000.

Altan, Mikail. **Fonksiyonlar Ve İşlemler Açısından Bankacılık**: Beta Yayıncılık, İstanbul:2001.

Altuğ, Osman. **Banka İşlemleri Muhasebesi**, Türkmen Kitapevi, İstanbul: 2000.

Apak, Sudi. Aykut Tavşancı, **Türkiye’ de Yabancı Bankacılığın Gelişimi ve Ekonomi Politikaları ile Uyumu**, Maliye Finans Yazıları, İstanbul: 2008.

ARTUN, Tuncay. **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, 2. Basım, Tekin Yayınları, İstanbul:1983.

Artun, Tuncay. **Türkiye’de Bankacılık**, 2.Basım, Tekin Yayınları, Ankara:1983.

Aysan, A.F. ve Müslüm, N.A. “**The Failure of Competition in the Credit Card Market in Turkey**”,İstanbul: 2006.

Berk, Niyazi. **Finansal Yönetim**, 6. Basım, Türkmen Kitapevi, İstanbul:1998.

Çivi, Halil. **Türkiye’de Bankacılık**, Fon Matbaası, Ankara:1985.

Erdoğan Çiloğlu. **Bankacılıkta İstihbarat**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara: 1988.

Eyüpgiller, Servet. **Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi**, 2. Basım, Banka Ticaret Araştırma Enstitüsü, İstanbul: 1999.

Garanti Bankası, **Krediler ve Dış Ticaret**, Eğitim Merkezi Dokümanları, İstanbul:2005.

Garanti Bankası, **Kriz Sonrası Makro Ekonomik Gelişmeler**, Eğitim Notları, İstanbul: 2009.

İnterbank Uluslararası Eğitim Merkezi Yayınları, **Kredi Süreci**, İstanbul: 2001.

Kotler, Philip. **Pazarlama Yönetimi**, Bilimsel Yayınlar Derneği, İstanbul:1975.

Marsh, John. **Managing Financial Services Marketing**, İngiltere:1992.

Mc Carty ,E. Jerome. **Basic Marketing: A Management Approach**, Homewood Illinois, 1975.

Oyakbank A.Ş., Eğitim Notları, Temel Kredi Bilgileri, Oyakbank, İstanbul: 2005.

Öçal,T ve Çolak, F.Ö. **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara:1999.

Özdemir, Zekai. **Bilanço Yapısı İtibariyle Türk Bankacılık Sistemi**, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul: 2005.

Parasız İker, **Enflasyon, Kriz, Ayarlamalar: Dünya'da ve Türkiye'de Kalkınma Makro Ekonomisi Sorunları**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2002

Parasız, Mustafa İlker. **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitapevi, Bursa: 1994.

Perçin, Nezih. **Temel Kredi Bilgileri**, Demirbank Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstanbul:1999.

Pezzulino, Mary. **Marketing For Bankers, American Bankers Association,** Washington: 1988.

Reisoğlu, Seza. **Bankalar Kanunu Şerhi,** 2. Baskı, Ankara: 1997.

Seval, Belkıs. **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi,** İstanbul:1990.

Taşkın, Erdoğan. **Satışçıların Yönetimi,** Der Yayınları, İstanbul:1987.

TBB, **Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler,** İstanbul: 2007.

Tekinalp, Ünal. **Banka Hukukun Esasları,** 2. Basım, Vedat Yayın Evi, İstanbul:1988.

Türkiye İş Bankası, **İstihbarat ve Mali Tahlil,** Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:41, 4. Baskı, Ankara:1992.

Ünlü, Nuri, Burak. **Bankacılıkta Modern Kredi Risk Yönetimi,** Yapı Kredi Aylık Dergisi, İstanbul:2006.

Zarakolu, Avni. **Para Kredi ve İktisadi Faaliyetler,** Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 41,Ankara: 1971.

Zarakolu, Avni. **Para, Kredi ve Bankalar, Banka ve Ticaret Hukuku,** Araştırma Enstitüsü, Ankara:1970.

Zeithaml, A. Valerie, Mary Jo Bitner., **Services Marketing,** Arizona State University, USA:1992.

TEZLER

Abdullahoğlu, Ayhan. Türk Bankacılık Sektöründe Genel Kredi Sınırları ve Dolaylı Krediler, (Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1988.

Akalın Gülsüm, Finansal Krizler ve Türkiye Örneği, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2003.

Altun, Fatih. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Giriş ve Ulusal Ekonomi Üzerindeki Etkileri, (Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.

Ayan, Gülçin. Türk Bankacılık Sisteminde Hizmet Kalitesi ve Hizmet Kalitesinin Ölçümüne Yönelik Bir Uygulama, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1996.

Boyoğlu Özgür Eyüp, Bankacılık Krizleri, Dünya'da ve Türkiye'de Yaşanan bankacılık Krizleri, Bankacılık Krizlerine Karşı Alınan Önlemler ve Çözüm Önerileri, (Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002.

Dolu İsa, Türkiye'de Yaşan 1994 ve 2001 Ekonomik Krizlerinin Analizi, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009.

Ekiz, Çisel. Asimetrik Bilgi Teorisinin Bireysel Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri, (Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Muğla, 2006.

Ercan Atilla, Mortgage Uygulaması ve Krizin Nedenleri-Etkilerini Değerlendirilmesi, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009.

İlık, Burçak. Kredi taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Analiz ve Bir Uygulama, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004.

Karaköse, Nilgün. Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Türkiye Uygulaması, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2000.

Mercan Muhammet, Türk Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Performans Gelişimi, (Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul,2008.

Pellumbı, Sokol. Banka Kredi Hukukunda Teminatlar, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.

ÜNAL, Erkan, "Finansal Krizler ve Türkiye Örneği", (Marmara Üniversitesi, B.S.Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2003.

MAKALELER

Çarıkcı Emin, 2000-2001 Yılı Ekonomik Krizlerin Sebepleri ve Sonuçları, Yeni Türkiye Dergisi, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Yıl:7,sayı:41,Sezgin Ofset, Ankara,2001.

Erdönmez Pelin Ataman, Türkiye'de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma, Bankacılar Dergisi, Sayı:47, İstanbul,2003.

Ertuna Özer, Türkiye'de Ekonomik Krizler, Nedenleri ve Çıkış Yolu, Yeni Türkiye Dergisi, Kriz Özel Sayısı, Yıl:7,Sayı:41,Semih Ofset,Ankara,2001.

Güloğlu Bülent, İstikrar Programından İstikrarsızlığa: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri,Yeni Türkiye Dergisi,Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Yıl:7,sayı:41,Sezgin Ofset,Ankara

TBB, Bankalarımız 2000, Yayın No: 223, İstanbul:2001.

İNTERNET

4389 Sayılı Bankalar Kanunu, <http://mevzuat.dpt.gov.tr/kanun/4389/index.html>, (01.07.2011)

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu

<http://www.tmsf.org.tr/documents/mevzuat/tr/5411bankacilikkanunu.pdf>, (29.07.2010)

Bankacılar dergisi sayı:47,2003,

http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Turkiye.doc (02.10.2011)

BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, 2001.

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf
(09.11.2011)

BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler,Sayı:1, Ankara, 2006,www.bddk.gov.tr

(17.07.2011)

BDDK, Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, 2010.

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikraraturki_yetecrubesi_3uncu_baski.pdf (01.11.2011)

Güloğlu Bülent, İstikrar Programından İstikrarsızlığa (Kasım 2001 ve Şubat 2001 Krizleri),Yeni Türkiye Dergisi,2001. <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/bu nt1.pdf>, (23.07.2010)

Keskin, Hidayet, Kuriş Hakan M. Ve Şentürk, Canan 2001 Krizinin ekonomik ve Siyasi Yönleri Üzerine Bir Değerlendirme Çabası, 2006.http://sosyalbilimler.sdu.edu.tr/PDF/yil2_sayi4_03.pdf
(13.11.2011)

Sadıklar Tayyar, Türkiye'deki Son 20 Yılın Ekonomik Krizleri Konusunda Bir Değerlendirme,www.ekodialog.com/Makaleler/Ekonomik_Krizler_son_20_yil.html,
(10.12.2010)

T.C. Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Rapor, 1997, Ankara, 1998, <http://www.maliye.gov.tr/> (13.03.2011)

TBB, 40.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi, 2009, http://www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_sveşYayinlar/Default.aspx, (18.09.2010)

TBB, 50. Yılında TBB ve Türkiye’ de Bankacılık Sistemi 1958-2007, 2008. <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/tbb50yil.pdf> (14.11.2011)

TBB, Bankacılığımızda İç Kontrol, 2008, http://www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_ve_Yayinlar/Yayinlar.aspx (25.11.2010)

TBB, Bankalarda Etik İlkeler, 2005, http://www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_ve_Yayinlar/Yayinlar.aspx (30.11.2010)

TBB, Hukuksal Açıdan Krediler, 2000. http://www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_ve_Yayinlar/Yayinlar.aspx (12.01.2011)

TBB, Türkiye’ de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma, Bankacılar Dergisi No:47, 2003. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Turkiye.doc (09.11.2011)

TBB, İstatistiki Raporlar, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx (17.11.2011)

TCMB, 2000 Yılı Enflasyon Düşürme Programı:Kur ve Para Politikası Uygulaması,Gazi Erçel’inBasın Toplantısı, www.tcmb.gov.tr ,(18.01.2010)

TCMB, Merkez Bankası 1998 Yılı İlk altı Aylık Para Programı Gerçekleşmesi ve İkinci Altı Aylık Para Politikası Uygulaması, /www.tcmb.gov.tr/,(18.01.2010)

TCMB, Yıllık Rapor 2001 , www.tcmb.gov.tr , (18.07.2010)

TCMB, Yıllık Rapor 2008 , www.tcmb.gov.tr , (18.07.2010)

TCMB,Enflasyon Raporu 2010-II,s.3, www.tcmb.gov.tr,(07.05.2010)

TCMB; TCMB'nin Oluşumu ve Tarihsel Gelişim Süreci,

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tarihce.html>, (24.04.2010)

Yükseler, Türkan E. Z. Türkiye'de Hane Halkı:İşgücü,Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi , <http://www.ku.edu.tr/ku/EAF/hh.pdf> (10.02.2011)